

VAPAAN SIVISTYSTYÖN LUKUTAITOKOULUTUKSEN OPETUSSUUNNITELMA- SUOSITUS 2017

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Määräykset ja ohjeet 2018:2a

© Opetushallitus

Määräykset ja ohjeet 2018:2a

ISBN 978-952-13-6468-6 (nid.)

ISBN 978-952-13-6469-3 (pdf)

ISSN-L 1798-887X

ISSN 1798-887X (painettu)

ISSN 1798-8888 (pdf)

Taitto: Grano Oy

Painopaikka: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy, Helsinki 2018.

www.oph.fi

Vapaan sivistystyön ylläpitäjät

Voimassaoloaika

1.1.2018 alkaen

VAPAAAN SIVISTYSTYÖN LUKUTAITOKOULUTUKSEN OPETUSSUUNNITELMASUOSITUS 2017

Opetushallitus on tänään hyväksynyt liitteenä olevan Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen. Opetussuunnitelmasuositus tulee voimaan 1.1.2018. Tämä maahanmuuttajille tarkoitettun lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus on tarkoitettu vuoden 2018 alusta alkavaa vapaan sivistystyön uutta koulutustehtävää varten. Suositus on laadittu yhdessä vapaan sivistystyön koulutusorganisaatioiden ja kutsuttujen asiantuntijoiden kanssa.

Opetushallitus suositaa, että tämän suosituksen pohjalta laaditaan koulutuksen ylläpitäjän oma opetussuunnitelma. Opetussuunnitelmassa voi olla oppilaitosmuoto-kohtaisia, alueellisia tai seudullisia sekä kunta- tai oppilaitoskohtaisia osia. Mikäli koulutuksen järjestäjä tarjoaa mahdollisuuden suorittaa tämän opetussuunnitelmasuosituksen mukaista koulutusta rangaistuslaitoksessa, sen on hyvä ilmetä opetussuunnitelmasta. Suositusta voidaan hyödyntää myös muussa vastaavassa lukutaitokoulutuksessa, mikäli kyseistä koulutusta varten ei ole olemassa omia opetussuunnitelman perusteita.

Pääjohtaja

Olli-Pekka Heinonen

Johtaja

Jorma Kauppinen

LIITE

Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus 2017

SISÄLTÖ

1	OPETUSSUUNNITELMASUOSITUS JA PAIKALLINEN OPETUSSUUNNITELMA	7
2	VAPAAN SIVISTYSTYÖN OPPILAITOKSET LUKUTAITOKOULUTUKSEN JÄRJESTÄJINÄ	8
	Vapaan sivistystyön oppilaitosmuodot ja säädösperusta	8
	Kansalaisopistot lukutaitokoulutuksen järjestäjänä	9
	Kansanopistot lukutaitokoulutuksen järjestäjänä	9
	Kesäyliopistot lukutaitokoulutuksen järjestäjänä	10
	Opintokeskukset lukutaitokoulutuksen järjestäjänä	11
3	KOULUTUKSEN JÄRJESTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT	12
3.1	Lukutaidon määrittelyä	12
3.2	Monilukutaito koulutuksen lähtökohtana	13
3.3	Lukutaitokoulutuksen kohderyhmät	14
3.4	Muita lukutaidon hankkimisen oppimispolkuja	15
3.5	Yhteistyö muiden tahojen kanssa	15
3.6	Koulutuksen laajuus ja kesto	17
4	LÄHTÖTASON ARVIOINTI LUKUTAITOKOULUTUKSESSA	18
5	KOULUTUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
5.1	Oppimiskäsitys	19
5.2	Toimintakulttuuri	20
5.3	Oppimisympäristöt ja työtavat	21
6	OPISKELIJAN TUKEMINEN JA OHJAUS	23
6.1	Ohjaus ja tukeminen	23
6.2	Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma	25
7	LUKUTAITOKOULUTUKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET SISÄLTÖALUEET	27
7.1	Monilukutaitoon liittyvät tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet	27
7.2	Yhteiskuntataitoihin ja kulttuurintuntemukseen liittyvät tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet	30
7.3	Opiskelu- ja itsearviointitaidot	32

8	OPPIMISEN ARVIOINTI JA TODISTUKSET	34
8.1	Oppimisen arviointi ja palautteen antaminen koulutuksen aikana	34
8.2	Oppimisen arviointi koulutuksen päättyessä ja annettavat todistukset	35
	LIITE 1. ARVIOINTITÄULUKKO TODISTUSTA VARTEN.	37
	LIITE 2. KIELITÄIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO	39

1 OPETUSSUUNNITELMASUOSITUS JA PAIKALLINEN OPETUSSUUNNITELMA

Tämä maahanmuuttajille tarkoitettun lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus on tarkoitettu vuoden 2018 alusta alkavaa vapaan sivistystyön uutta koulutustehtävää varten. Tätä suositusta voidaan kuitenkin hyödyntää myös muussa vastaavassa lukutaitokoulutuksessa, mikäli kyseistä koulutusta varten ei ole olemassa omia opetussuunnitelman perusteita. Opetushallitus suosittelee, että tämän suosituksen pohjalta laaditaan koulutuksen järjestäjän oma opetussuunnitelma. Opetussuunnitelman hyväksyy kunkin oppilaitoksen, sen ylläpitäjän tai muun koulutuksen tarjoajan sen omassa johtosäännössä tai vastaavassa hallinnollisessa asiakirjassa päättämä taho.

Opetussuunnitelma sisältää seuraavat osat:

- koulutuksen järjestämisen lähtökohdat ja kohderyhmän kuvaus
- aikuisten maahanmuuttajien lukutaito-opetuksen toteuttamisen erityispiirteet koskien koulutuksen laajuutta ja kestoja, mahdollista koulutuksen jakamista moduuleihin, oppimiskäsitystä, oppimisympäristöä ja työtapoja, toimintakulttuuria, sekä eheyttämistä ja eriyttämistä
- opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta sekä menettelytavat opiskelijan lähtötason arvioimiseksi ja olemassa olevan osaamisen selvittämiseksi ja tämän tiedon dokumentoimiseksi
- koulutuksen yleiset tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet määriteltynä opetuksen kesto ja oppilaitosmuodon erityispiirteet huomioon ottaen
- ohjauksen ja jatko-ohjauksen tavoitteet, opiskelijan tukeminen ja tuen järjestäminen sekä kuvaus ohjaukseen ja tukemiseen osallistuvien tehtävistä
- opiskelijan oppimisen arviointi, arvioinnin muodot ja käytännöt opiskelun aikana ja koulutuksen päättyessä, palautteen antamisen muodot ja käytännöt, todistus ja siihen merkittävät tiedot koulutuksen päättyttyä

Opetussuunnitelmassa voi olla oppilaitosmuotoisia, alueellisia tai seudullisia sekä kunta- tai oppilaitoskohtaisia osia. Mikäli koulutuksen järjestäjä tarjoaa mahdollisuuden suorittaa tämän opetussuunnitelmasuosituksen mukaista koulutusta rangaistuslaitoksessa, sen on hyvä ilmetä opetussuunnitelmasta.

2 VAPAAN SIVISTYSTYÖN OPPILAITOKSET LUKUTAITOKOULUTUKSEN JÄRJESTÄJINÄ

Vapaan sivistystyön oppilaitosmuodot ja säädösperusta

Vapaan sivistystyön oppilaitosten toiminnasta säädetään vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998) ja vapaasta sivistystyöstä annetussa asetuksessa (805/1998). Lain mukaan vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävä kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuvat omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus.

Vapaan sivistystyön koulutukselle on ominaista, että koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä päättävät oppilaitosten ja organisaatioiden taustayhteisöt pääsääntöisesti itse ylläpitämislupansa rajoissa. Koulutusta ei säädellä opetussuunnitelmien tai tutkinnon perustein. Olennainen piirre on myös koulutukseen osallistumisen omaehtoisuus. Vapaan sivistystyön lain mukainen koulutus on tutkintoon johtamatonta koulutusta.

Vapaan sivistystyön oppilaitosmuodoista säädetään vapaasta sivistystyöstä annetun lain 2 §:ssä. Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansalaisopistot, kansanopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset ja kesäyliopistot.

Kansanopistojen osalta vapaan sivistystyön lainmuutoksen (579/2015) mukaan kansanopiston tulee lisäksi laatia opetussuunnitelma koulutuksesta, jonka kesto on vähintään kahdeksan viikkoa tai joka sisältää etäopetusta taikka 6 a §:ssä tarkoitettua työssäoppimista. Opetussuunnitelmasta tulee käydä ilmi oppilaitoksen järjestämän ohjatun opetuksen sisältö ja määrä. Asetus vapaasta sivistystyöstä 1 § (21.5.2015/611) määrittelee kansanopistojen yhtenä opiskelujaksona järjestettävän koulutuksen vähimmäispituuden, jonka tulee olla kymmenen opetustuntia. Opiskelujakson opetus on jaettava vähintään kahdelle peräkkäiselle päivälle siten, että sitä annetaan keskimäärin vähintään viisi tuntia päivässä. Kansanopiston opetussuunnitelmaan perustuvaan etäopetukseen ja työssäoppimiseen tulee liittyä yksi tai useampi vähintään kymmenen opetustuntia kestävä lähiopetusjakso.

Kansanopiston, kansalaisopiston ja kesäyliopiston ylläpitäjälle myönnetään yleensä valtionosuutta 57 prosenttia sekä opintokeskuksen ja liikunnan koulutuskeskuksen ylläpitäjälle 65 prosenttia vapaan sivistystyön lain (632/1998) 8 §:n

mukaan lasketusta euromäärästä. Lain 9 §:n 1 momenttia on 1.1.2018 alkaen muutettu siten, että valtionosuutta kuitenkin myönnetään kansanopiston, opinto-keskuksen, kansalaisopiston tai kesäyliopiston ylläpitäjälle sata prosenttia 8 §:n mukaan lasketusta euromäärästä opetus- ja kulttuuriministeriön 10 §:n nojalla vahvistamalle määrälle sellaista oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämää koulutusta, joka on hyväksytty kotoutumisen edistämiseksi annetun lain (1386/2010) 11 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan. Vapaan sivistystyön lain muutetun 24 §:n mukaan opiskelusta ei peritä maksua yllä mainitusta sataprosenttisesti valtionosuudella rahoitetusta koulutuksesta.

Kansalaisopistot lukutaitokoulutuksen järjestäjänä

Kansalaisopistojen opetustarjonta kattaa koko maan ja kaikenikäisen väestön. Osa kansalaisopistoista on kuntien ja kaupunkien ylläpitämiä, osa puolestaan yksityisesti ylläpidettyjä. Oppilaitos voi käyttää kansalaisopiston lisäksi nimenä myös työväenopistoa tai aikuisopistoa.

Kansalaisopistoilla on vahva ja kasvava rooli monipuolisena ja joustavana maahanmuuttajakoulutuksen järjestäjänä. Lukutaitokoulutusta voidaan myös integroida kansalaisopiston muuhun opetustarjontaan (esim. taito- ja taideaineiden opetukseen). Opetusta järjestetään ympäri vuoden aamu-, päivä- ja iltaopetuksena, koko- ja osa-aikaisesti sekä intensiivikursseina viikonloppuisin. Maahanmuuttajille suunnattuun koulutukseen osallistui opistoissa vuonna 2016 (arviolta) 20 530 henkilöä ja opetustunteja pidettiin (arviolta) 65 856. Luku kasvoi 7,5 prosenttia vuoteen 2015 verrattuna.

Monilukutaidon (ks. luku 3.2) opetus räätälöidään eri kohderyhmille, joita ovat muun muassa kotivanhemmat, ikääntyvät, vajaakuntoiset, aistivammaiset sekä erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat. Monilukutaidon kurssveja järjestetään myös työssä käyville. Kansalaisopistojen peruskurssitarjonnassa on paljon monilukutaitoa tukevia valinnaisia opintomahdollisuuksia.

Opetusjaksojen kestot, kokonaistuntimäärät, viikkotuntimäärät ja opintojen ohjaus rakennetaan opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Opistot järjestävät koulutusta tiiviissä yhteistyössä kunnallisten ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa mahdollisimman joustavien ja räätälöityjen koulutusmahdollisuuksien turvaamiseksi.

Kansanopistot lukutaitokoulutuksen järjestäjänä

Kansanopistot ovat sisäoppilaitoksia, joissa opiskelijoilla on mahdollisuus opiskella joko päiväopiskelijoina tai majoittuen opiskelujen ajaksi opistolle. Kansanopistoissa on vapaan sivistystyön koulutuksen lisäksi tarjolla aikuisten perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta sekä työvoimapolitiittista koulutusta. Vuonna 2017 Suomessa oli 76 kansanopistoa. Vuosittain kansanopistoissa opiskelee yli 12 000 opiskelijaa erilaisissa pitkäkestoisissa ja päätoimisissa

opinnoissa sekä noin 80 000 opiskelijaa lyhytkursseilla (SKY:n tilasto 20.9.2016). Kansanopistoilla on ollut maahanmuuttajille suunnattua koulutusta vuosien ajan, ja yli puolet niistä järjestää maahanmuuttajille suunnattua koulutusta. Kansanopistojen vapaan sivistystyön pitkien koulutusten opiskelijoista noin 24 prosenttia oli maahanmuuttajataustaisia vuonna 2016 (SKY:n tilasto).

Koulutustarjonnan kokonaisuus maahanmuuttajataustaisille nuorille ja aikuisille on laaja ja monipuolinen. Koulutuksiin voi liittyä myös etäopetusta ja työssäoppimisjaksoja. Opintoja voidaan rakentaa joustavasti opiskelijoiden henkilökohtaisten tarpeiden mukaan. Kansanopistoissa on toteutettu kotoutumisvalmiuksia edistäviä koulutuksia, kotoutumiskoulutuksia, luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä täydentävää ja erilaisille kohderyhmille suunnattua kielikoulutusta. Maahanmuuttajat voivat myös hakeutua kansanopistoihin kaikkiin samoihin opintoihin kuin muutkin.

Opistot tarjoavat maahanmuuttajille yhteisöllisen oppimisympäristön, jossa opiskelu ei rajoitu vain oppituntien aikaiseen opetukseen vaan arjen taitoja ja yhteistyötaitoja kehitetään myös vapaa-aikana harrastusten ja asuntolatoimintojen yhteydessä. Kansanopistoissa maahanmuuttajaopiskelijalla on mahdollisuus tutustua suomalaiseen kulttuuriin yhdessä muiden maahanmuuttajien ja suomalaisten opiskelijoiden kanssa. Koulutuksissa painotetaan vuorovaikutukseen perustuvia menetelmiä ja dialogia. Yhteistyötä tehdään paikallisten yritysten ja yhdistysten kanssa. Tutustumiskäynnit eri oppilaitoksissa ja yrityksissä tukevat maahanmuuttajien tulevaisuuden suunnittelua, ja työharjoittelujaksot ovat osana monia koulutuksia. Erilaisten yhdistysten kanssa toteutetaan monipuolista harrastustoimintaa. Opiskelijoiden osallisuuden kokeminen tukee kotoutumista ja itseluottamuksen kehittymistä uudessa toimintaympäristössä.

Kesäyliopistot lukutaitokoulutuksen järjestäjänä

Vuonna 2017 kesäyliopistoissa toteutettiin yhteensä 7 500 tuntia suomen kielen koulutusta. Osallistuneiden kotoutumissuunnitelmiin sisällytettyä siitä oli arviolta 600 tuntia. Kesäkuussa 2017 tehdyn kyselyn mukaan useiden kesäyliopistojen toiminta-alueilla suomen kielen koulutuksen tarvetta oli enemmän kuin tarjontaa.

Kesäyliopistot tekevät tiiviistä yhteistyötä alueellaan kotoutumista hoitavien viranomaisten ja opetusta järjestävien alueen muiden oppilaitosten, järjestöjen sekä yliopistojen kanssa. Oppilaitosten alueellisessa keskinäisessä työnjaossa erityisesti akateemisia opintoja suorittaneet maahanmuuttajat ovat kohderyhmä, jonka koulutus- ja kotoutumistarpeisiin odotetaan juuri alueen kesäyliopiston vastaavan. Koulutusta toteutettaessa lähtökohtana olisi monilukutaidon, tekstitaidon ja akateemisten opiskelutaitojen kehittäminen, jotka ovat laajemmin ymmärrettyinä luku- ja kirjoitustaitojen osia.

Kesäyliopistot tarjoavat maahanmuuttajaopiskelijoille monipuoliset ja joustavat mahdollisuudet kotoutumissuunnitelman mukaisesti opintoihin ympäri vuoden. Erityisesti kesäaikaan toteutettu opetus laajentaa maahanmuuttajien osallistumismahdollisuuksia ja turvaa muiden oppilaitosten kesäkauden taukoaikana opintojen keskeyttämättömän jatkamisen.

Kokopäiväisten lukemiseen, kirjoittamiseen ja kielioppiin painottuvien koulutusten lisäksi kesäyliopistot voivat tarjota puhumisen ja käytännön kielitaitojen harjoitteluun keskittyviä koulutuksia. Kesäyliopistojen tarjoamissa suullisen kielitaidon opetus- ja ohjauskoulutuksissa pystyttäisiin laajemmin ottamaan huomioon eri-ikäiset maahanmuuttajat sekä kotivanhemmat ja työssä käyvät, joilla ei ole mahdollisuutta osallistua kokopäiväiseen opetukseen. Kesäyliopistot voivat lisäksi järjestää täydennyskoulutusta maahanmuuttajien kanssa työskenteleville ammattiryhmille, esimerkiksi maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon opetukseen ja arviointiin liittyen.

Opintokeskukset lukutaitokoulutuksen järjestäjänä

Suomessa on 12 opintokeskusta, joita ylläpitää 12 sivistysliittoa. Kunkin sivistysliiton jäsenenä on järjestöjä, jotka ovat puolueita, ammattiliittoja tai muita kansalaisjärjestöjä. Opintokeskuksilla on yhteensä lähes 400 jäsenjärjestöä. Opintokeskusten keskeinen tehtävä onkin edesauttaa aktiivista kansalaisuutta ja tukea ihmisten osallisuutta. Ne ovat järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan oppilaitoksia, joiden tehtävänä on vahvistaa demokratiaa koulutuksen keinoin.

Opintokeskukset ovat valtakunnallisia oppilaitoksia ja ne tarjoavat monipuolista aikuiskoulutusta ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta koko Suomessa. Opintokeskusten toiminta tukee demokratiaa ja osallistumista ruohonjuuritasolla toteuttamalla koulutusta ihmisten omassa lähiympäristössä ja -yhteisössä. Koulutukset toteutetaan lyhytkursseina ja pitkäkestoisina vapaan sivistystyön koulutuksina usein yhteistyössä järjestöjen kanssa. Osa opintokeskuksista toteuttaa myös vertaisoppimisryhmiä, opintokerhoja, vapaan sivistystyön koulutuksina. Kolme opintokeskusta toteuttaa vapaan sivistystyön lisäksi ammatillista lisäkoulutusta ja yhdessä opintokeskuksessa voi tehdä ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon käsi- ja taideteollisuuden alalla.

Opiskelu pohjautuu omaehtoisuuteen, osallistumiseen ja yhteisöllisyyteen. Opintokeskukset voivat oman sekä jäsen- ja yhteistyöjärjestönsä toiminnan kautta tarjota maahanmuuttajille itseä kehittäviä opintoja monipuolisesti heidän omista lähtökohdistaan käsin: viestintä- ja vuorovaikutustaitoja, kädentaitoja, kulttuuritaitoja, järjestötaitoja sekä tukea aktiiviseen kansalaisuuteen eli siihen, miten voi osallistua ja vaikuttaa omaan elämäänsä sekä omaa lähiyhteisöään ja koko yhteiskuntaa koskeviin asioihin. Opintokeskusten tapa järjestää koulutusta on verkostomainen – yhteistyötä tehdään joustavasti järjestöjen ja muiden oppilaitosten kanssa.

3 KOULUTUKSEN JÄRJESTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT

Lukutaitokoulutus on tarkoitettu kotoutumisen tueksi sellaisille maahanmuuttajille, joilla ei ole omassa kotimaassaan tai muualla ollut mahdollisuutta saada riittävästi koulutusta ja yleissivistystä, jotta he voisivat selviytyä suomalaisen yhteiskunnan asettamista haasteista opiskelulle, työssäkäynnille sekä käytännön arjen toiminnoille. Aikuisten lukutaitokoulutuksessa opiskelijan kuunteleminen ja hänen aikuisuutensa huomioiminen ja arvostaminen ovat koulutuksen onnistumisen perusedellytyksiä.

3.1 Lukutaidon määrittelyä

Lukutaitokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden ryhmä on heterogeeninen. Koulutukseen tuleva opiskelija on saattanut elää suullisen perinteen varaan rakentuvassa kulttuurissa, jossa hänen äidinkielellään ei ole ollut lainkaan kirjoitettua muotoa. Hänellä voi olla oman kulttuurinsa osaamisperinnettä, jonka näkyväksi saaminen koulutuksen aikana on tärkeää aikuisen opiskelijan identiteetille ja itsetunnolle. Lukutaitokoulutuksessa lähdetään tällöin puhutun kielen avulla tutustumaan vähitellen suomen tai ruotsin kielen luettuun ja kirjoitettuun muotoon aikuiselle tuttujen asioiden kautta.

Oppija, jolla on **alkava lukutaito**, on yleensä kotoisin maasta, jonka kulttuurissa kirjoitetulla kielellä on sijansa. Hänellä ei kuitenkaan ole ollut erilaisista syistä mahdollisuutta opiskeluun kotimaassaan tai muualla lukutaidon saavuttamiseksi. Osalla opiskelijoista on **kehittyvä lukutaito**, koska heillä on ollut mahdollisuus käydä koulua lähtömaassaan tai muualla jonkin verran tai hankkia luku- ja kirjoitustaitoa muulla tavoin. Koulunkäyntiä ovat kuitenkin voineet rajoittaa esimerkiksi kotiseudun levottomuudet. Näin sekä luku- että kirjoitustaito kaipaavat vielä harjaannusta. Oppijalla voi myös olla tarvetta **latinalaisen kirjaimiston** harjoittelulle. Hän voi osata lukea ei-aakkosellisella kirjoitusjärjestelmällä tai muulla kuin latinalaisella kirjaimistolla ja hänen lukutaitonsa omalla äidinkielellä tai jollain muulla kielellä voi teknisen lukutaidon lisäksi vaatia vielä harjoitusta kohti **toimivaa lukutaitoa**. Oppija, joka on saavuttanut teknisen sekä jossain määrin funktionaalisen luku- ja kirjoitustaidon jollakin kielellä, jossa käytetään latinalaista kirjaimistoa, kykenee yleensä melko helposti siirtämään aiemmin hankitun luku- ja kirjoitustaitonsa suoraan toiseen, latinalaisella kirjaimistolla kirjoitettavaan kieleen. Tällaisella opiskelijalla ei ole tarvetta osallistua lukutaitokoulutukseen, vaan hänet voidaan ohjata muihin soveltuviin koulutuksiin. Seuraavassa taulukossa on kuvattu luku- ja kirjoitustaidon kehittymisen vaiheita.

Lukutaidon vaihe	Vaiheelle ominaista
Suullinen taito kielessä, jolla ei ole kirjoitettua muotoa	Oppija on lähtöisin suullisen perinteen varaan rakentuvasta kulttuurista, eikä hänen äidinkielellään ole kirjoitettua muotoa tai se on kehitetty vasta äskettäin. Tällöin kirjallisten taitojen oppimisen lähtökohdat ovat erilaiset kuin muilla oppijoilla.
Alkava lukutaito	Oppija aloittaa kirjallisten taitojen opiskelun aikuisiällä mutta on lähtöisin kulttuurista, jossa kirjoitetulla kielellä on enemmän tai vähemmän vakiintunut asema. Ideaalitulanteessa luku- ja kirjoitustaito opitaan sellaisella kielellä, jonka suullinen taito on jo vahva.
Kehittyvä lukutaito	Oppijalla on teknistä luku- ja kirjoitustaitoa jollakin kirjoitusjärjestelmällä, mutta etenkin lukutaidon sujuvuus, tarkkuus, nopeus ja luetun ymmärtäminen sekä kirjoitustaidon sujuvuus ja tarkkuus kaipaavat vielä harjoitusta.
Lukutaito ei-aakkosellisella kirjoitusjärjestelmällä	Oppijalla on tekninen ja ainakin joltain osin myös funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito sellaisella kielellä, jossa käytetään muuta kuin aakkosellista kirjoitusjärjestelmää (esim. mandariinikiina). Taito voi olla saavutettu jollakin muulla kuin oppijan äidinkielellä, esim. koulukielellä, maan valtakielellä tai muulla opitulla kielellä.
Lukutaito ei-latinalaisella kirjaimistolla	Oppijalla on tekninen ja ainakin joltain osin myös funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito ei-latinalaisella kirjaimistolla (esim. arabia, venäjä, thai, kreikka, korea). Taito voi olla saavutettu jollakin muulla kuin oppijan äidinkielellä, esim. koulukielellä, maan valtakielellä tai muulla opitulla kielellä.
Lukutaito latinalaisella kirjaimistolla	Oppijalla on tekninen ja ainakin joltain osin myös funktionaalinen luku- ja kirjoitustaito latinalaisella kirjaimistolla (esim. suomi, englantti, ranska). Taito voi olla saavutettu jollakin muulla kuin oppijan äidinkielellä, esim. koulukielellä (esim. ranska tai hollanti monissa Afrikan maissa), maan valtakielellä tai muulla opitulla kielellä. Aiemmin hankittu luku- ja kirjoitustaito on suoraan siirrettävissä toiseen, latinalaisella kirjaimistolla kirjoitettavaan kieleen.

Lukutaitokoulutuksen alussa opiskelijalle tehdään lähtötason arviointi, jonka tavoitteena on selvittää oppijan koulutustausta sekä suomen tai ruotsin kielen, matemaattisten taitojen ja viestintätaitojen osaamista. Koulutuksessa huomioidaan opiskelijoiden vähäisen koulunkäynnin mahdolliset vaikutukset opiskelutaitoihin ja oppimiseen. Lisäksi koulutuksessa huomioidaan ne haasteet, joita seuraa, kun mahdollisesti siirrytään suullisen perinteen varaan rakentuvasta kulttuurista kirjallisen tiedon jakamiseen.

Lähtötason arvioinnin yhteydessä pyritään selvittämään myös opiskelijan aikaisempaa osaamista (äidinkielen tai jonkin muun kielen lukutaito) ja mahdollisesti työn kautta hankittua taitoa. Lähtötason arvioinnin perusteella jokaiselle koulutukseen osallistuvalla laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jota päivitään tarpeen mukaan koulutuksen aikana.

3.2 Monilukutaito koulutuksen lähtökohtana

Nykyajan jatkuvasti muuttuvassa ja kehittyvässä tietoyhteiskunnassa luku- ja kirjoitustaito määritellään usein monilukutaidon (*multiliteracies*) käsitteen kautta.

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat opiskelijoita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä, jolla tarkoitetaan sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien ja niiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.

Opiskelijat tarvitsevat monilukutaitoa osatakseen tulkita ympärillään olevaa maailmaa ja hahmottaa sen kulttuurista monimuotoisuutta. Monilukutaito merkitsee taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla. Näin ollen monilukutaidon saavuttaminen edellyttää monenlaisten opiskelutaitojen ja oppimisympäristöjen hyödyntämistä. Monilukutaito tukee kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä. Sitä kehitettäessä tarkastellaan ja pohditaan myös eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä. Monilukutaitoon kuuluu monia lukutaitoja, esimerkiksi kuvanlukutaitoa, medialukutaitoa ja matemaattista lukutaitoa, joita kehitetään opetuksessa. Monilukutaitoa harjoitellaan sekä perinteisissä että monimediaisissa, teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Aikuisten lukutaitokoulutuksessa monilukutaidon huomioon ottaminen tarkoittaa opetuksen tavoitteiden näkökulmasta erilaisten lukutaitojen harjaannuttamista, toiminnallisten menetelmien ja eri aistien käyttöä sekä monipuolisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä. Oppimisessa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi kuvia, liikkuvaa kuvaa, musiikkia, pelejä ja draamaa sekä yhdistää opiskelua erilaisten kädentaitojen ja muiden arjen taitojen kehittämiseen.

3.3 Lukutaitokoulutuksen kohderyhmät

Lukutaitokoulutukseen osallistuneiden maahanmuuttajien eteneminen koulutuspoluilla ja työelämässä on saattanut olla haasteellista. Tästä syystä koulutuksen rakentaminen opiskelijoiden vahvuuksille on tärkeää. Koska koulutuksen kohderyhmät ovat koulutustaustaltaan ja työkokemukseltaan moninaisia, tulee koulutuksen toteutuksessa huomioida opiskelijoiden vaihtelevat tarpeet ja mielenkiinnon kohteet sekä mahdollisuudet edetä opinnoissaan.

Lukutaitokoulutuksen kohderyhmänä ovat erityisesti henkilöt, jotka tarvitsevat joustavia ja/tai osa-aikaisia opiskelumahdollisuuksia, sekä henkilöt, joiden arvioidaan hyötyvän erityisesti aktiiviseen toimintaan kytketystä opiskelusta. Mahdollisia kohderyhmiä voivat olla esimerkiksi henkilöt, jotka tarvitsevat lukua ja kirjoitustaidon koulutusta sekä suomen tai ruotsin kielen ja viestintätaitojen opetusta, jossa huomioidaan opiskelijoiden puutteellisen koulunkäynnin vaikutus oppimiseen ja kotoutumiseen.

Aikaisemmin katveeseen ovat jääneet kotona pieniä lapsia hoitavat vanhemmat/ huoltajat, joille ei ole ollut tarjolla riittävästi joustavia opiskelumahdollisuuksia. Myös vanhemmalla iällä tulleiden maahanmuuttajien, joilla ei ole aikaisempaa opiskelukokemusta, on ollut vaikea saavuttaa oppimistavoitteita perinteisissä luku- ja kirjoitustaidon koulutuksissa. Samoin opiskelu on ollut haasteellista nuorille ja aikuisille, joilla on vähäinen koulutustausta ja mahdollisesti erilaisia oppimisen ongelmia. Koulutus soveltuu myös työssäkäyville lukutaito-opetusta tarvitseville henkilöille, joiden on vaikeaa irrottautua kokopäiväiseen opiskeluun.

On tärkeää, että oppija voi suorittaa luku- ja kirjoitustaidon opintoja ja suomen tai ruotsin kielen opintoja joustavasti omaan tahtiin tai sivutoimisesti ja yhdistää niitä muihin toiminnallisiin kotoutumista tukeviin opintoihin. Erityisenä kehittämiskohteena ovat joustavat toteuttamismallit, jotka soveltuvat erilaisissa elämäntilanteissa oleville maahanmuuttajille. Tämän opetussuunnitelmasuosituksen mukainen koulutus soveltuu erityisesti niille oppijoille, jotka tarvitsevat lukutaitoa arjen asioiden hoidossa ja joille opiskelun kytkeminen käytännön toimintaan ja joustaviin opiskelumalleihin tukee oppimista ja soveltuu parhaiten.

3.4 Muita lukutaidon hankkimisen oppimispolkuja

Vapaan sivistystyön uuden maahanmuuttajakoulutuksen rinnalla luku- ja kirjoitustaidon opetusta järjestetään myös esimerkiksi aikuisten perusopetuksessa. Oppivelvollisuusiän ylittäneet nuoret ja aikuiset, joilta puuttuvat suomalaisen perusopetuksen oppimäärää vastaavat opinnot, ohjataan pääsääntöisesti aikuisten perusopetukseen. Uudistettu aikuisten perusopetus sisältää lukutaitovaiheen. Tämä polku on ensisijainen vaihtoehto erityisesti henkilöille, joille perusopetuksen suorittaminen ja jatko-opintokelpoisuus ovat koulutus- ja työuran kannalta tärkeitä.

ELY-keskusten hankkimassa, työvoimakoulutuksena järjestettävässä kotoutumiskoulutuksessa on jatkossakin mahdollista vahvistaa latinalaisten kirjaimiston osaamista. Edellytyksenä on, että henkilöllä on sellaiset opiskelunvalmiudet ja osaaminen, että lyhyehkö koulutusmoduuli latinalaisen kirjaimiston hallitsemiseksi riittää ja että kotoutumiskoulutus on muutoin hänelle tarkoituksenmukaisin koulutusmuoto.

3.5 Yhteistyö muiden tahojen kanssa

Lukutaitokoulutuksen rinnalla kokonaisvaltainen kotoutumisen tukeminen on tärkeä osa opetusta. Moniammatillinen yhteistyö ja verkostoituminen ovat välttämättömiä opiskelijan kokonaisvaltaisen tuen turvaamiseksi. Kotoutumiskoulutuksen järjestäjä tekee yhteistyötä työ- ja elinkeinohallinnon, eri viranomaisten (mm. sosiaali- ja terveystieteiden) ja muiden tahojen kanssa opiskelijan tarpeiden ja taustan mukaan. Yhteistyön tavoitteena on tukea ja ohjata opiskelijaa hänen

opinnoissaan ja pyrkiä vahvistamaan hänen myönteistä ja samalla realistista identiteettiään oppijana.

Yhteistyö työ- ja elinkeinohallinnon ja kunnan maahanmuuttajatyötä tekevien henkilöiden kanssa jo ennen opiskelijan koulutukseen hakeutumisen vaihetta on tärkeää. Koulutuksen järjestäjä tiedottaa tarjolla olevista maahanmuuttaja-koulutuksistaan ja niiden kohderyhmistä. Näin opiskelijan ohjaaminen hänelle parhaiten soveltuvaan koulutukseen varmistuu siinä vaiheessa, kun kotoutumissuunnitelma ja sen yhteydessä tehtävä alkukartoitus tehdään TE-toimistossa tai kunnassa yhdessä maahanmuuttajan kanssa. Koulutuksen järjestäjä tarvitsee taustatietoa opiskelijasta.

Koulutukseen hakeutumisen tulee olla mahdollisimman helppoa esimerkiksi siten, että hakeutuminen tapahtuu koulutuksen järjestäjän erillisessä neuvontapisteessä asioimalla tai niin, että ohjaava taho täyttää hakemuksen verkossa asiakkaan puolesta. Kohderyhmään kuuluvat henkilöt eivät pysty todennäköisesti itse seuraamaan koulutustarjontaa tai tekemään hakemuksia. Hakemuksen tulisi olla voimassa siihen saakka, kun opiskelupaikka järjestyy. Koulutuksista tiedottamisessa ja koulutuksen aikaisessa tiedonvaihdossa tulee mahdollisuuksien mukaan käyttää Koulutusportti-järjestelmää silloin, kun kyse on TE-toimistossa asiakkaana olevista henkilöistä. TE-toimiston asiakkaiden osalta koulutuksen järjestäjä tarkistaa kotoutumissuunnitelman voimassaolon Koulutusportti-järjestelmästä. Mikäli kotoutumissuunnitelma on tehty kunnan toimesta, koulutuksen järjestäjä tarkistaa kotoutumissuunnitelman voimassaolon kunnasta tai TE-toimistosta. Oppilaitoksen on arkistoitava viiden vuoden ajan asiakirjat, joista voidaan todeta, että opinnot on hyväksytty osaksi kotoutumissuunnitelmaa.

Osa vapaan sivistystyön lukulaitokoulutuksen opiskelijoista on TE-toimiston kotoutuja-asiakkaita, jolloin heillä voi olla mahdollisuus saada opintojensa ajalta työttömyysetuutta. Kotoutumislaisissa ja työttömyysturvalaisissa säädetään niistä edellytyksistä, joiden mukaan omaehtoisesti opiskelevalla, TE-toimiston kotoutuja-asiakkaalla on oikeus työttömyysetuuteen. Maahanmuuttajalla tulee muun muassa olla TE-toimiston toteama koulutustarve ja omaehtoisen opiskelun tulee tukea maahanmuuttajan kotoutumista ja työllistymistä. Opiskelusta tulee olla sovittu TE-toimistossa laaditussa kotoutumissuunnitelmassa ennen opintojen aloittamista. Työttömyysturvaoikeuden jatkuminen edellyttää, että maahanmuuttaja etenee opinnoissaan julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa säädetyllä tavalla. TE-toimiston kanssa tulee sopia etukäteen, mikäli henkilö halutaan ohjata muihin opintoihin kesken koulutuksen. Lisäksi uusiin opintoihin siirtymisellä voi olla vaikutusta mm. lasten päivähoidon järjestelyihin.

Monipuolinen yhteistyö on opiskelijan ohjauksen näkökulmasta tärkeää myös koko opintojen ajan sekä opintojen päättymisvaiheessa. Maahanmuuttajaopiskelijalla voi olla erilaisia oppimisen ongelmia tai vaikeiden kokemusten aiheuttamia traumoja, jolloin yhteistyö erityisopettajien sekä terveydenhuollon erilaisten palveluiden tarjoajien kanssa on tarpeen. Myös taloudenhoito vieraassa ja uudenvai-

sessä kulttuurissa on haasteellista, jolloin yhteistyö niin kunnan sosiaalitoimen kuin Kelan kanssa on välttämätöntä.

Kun tavoitteena on maahanmuuttajan kokonaisvaltaisen kotoutumisen tukeminen, pyritään opiskelijaa ohjaamaan ja kannustamaan aktiiviseen toimintaan omalla opiskelupaikkakunnallaan. Yhteistyö vapaaehtoissektorin ja erilaisten yhdistysten kanssa tarjoaa maahanmuuttajille mahdollisuuksia löytää ystäviä ja mielekästä tekemistä. Ohjaamalla ja rohkaisemalla opiskelijaa toimimaan vapaaehtoissektorin piirissä tarjotaan hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin ja itseluottamuksen vahvistumiseen.

Työelämäyhteistyöllä maahanmuuttajia tutustutetaan suomalaiseen työ- ja yrityselämään. Työpaikkavierailut ja mahdolliset työharjoittelut tukevat maahanmuuttajan kotoutumista ja auttavat häntä löytämään paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Koska luku- ja kirjoitustaidon opiskelijat kuuluvat eri kieli- ja kulttuuriryhmiin, ryhmien omat verkostot ja tukiryhmät sekä muut tahot voivat olla mukana yhteistyökumppaneina tukemassa opiskelijaa sekä luku- ja kirjoitustaidon oppimista myös omalla äidinkielellä. Koulutuksen toteuttamisessa huomioidaan yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Oppilaitosten välinen yhteistyö on myös erittäin tärkeää. Kun oppilaitoksien edustajat tuntevat toistensa koulutustarjonnat ja mahdollisuudet tarjota erilaisia koulutuksia maahanmuuttajille, opiskelija voidaan ohjata toiseen oppilaitokseen, mikäli se hänen näkökulmastaan on paras vaihtoehto. Oppilaitosyhteistyötä voidaan myös kehittää siten, että opiskelijalle tarjotaan mahdollisuuksia tutustua toiseen oppilaitokseen vierailulla tai tutustumisjaksolla tai opiskelija voi suorittaa joitakin kursseja toisessa oppilaitoksessa.

Koulutuksen loppuvaiheessa yhteistyö toisten oppilaitosten, työelämän, TE-hallinnon, sosiaalitoimen ja kolmannen sektorin kanssa korostuu, kun maahanmuuttajaopiskelija yhdessä oppilaitoksen edustajan ja yhteistyökumppanien kanssa tekee jatkosuunnitelmiaan.

3.6 Koulutuksen laajuus ja kesto

Henkilökohtaistamisella ja joustavilla koulutuspoluilla tuetaan opiskelijoiden erilaisia koulutustarpeita ja opiskeluun osallistumisen mahdollisuuksia. Koulutus jakaantuu moduuleihin, joista opiskelija voi tarpeensa ja opiskelumahdollisuuksiensa mukaan valita koko koulutuksen tai sen osia. Suunnitelma kirjataan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan, jota päivitetään tarpeen mukaan, ja esimerkiksi nopeasti edistyneet opiskelijat voidaan ohjata heille tarkoitukseenmukaisiin opintoihin tai työelämään myös kesken koulutuksen.

4 LÄHTÖTASON ARVIOINTI LUKUTAITOKOULUTUKSESSA

Koulutuksen alussa opiskelijalle tehdään lähtötason arviointi, jonka perusteella opiskelija ohjataan sopivaan opetusryhmään. Lähtötason arvioinnissa selvitetään opiskelijan suullista suomen tai ruotsin kielen taitoa, luku- ja kirjoitustaitoa latinalaisella kirjaimistolla sekä matemaattisia taitoja. Mikäli opiskelijalle on tehty alkukartoitus joko työvoimahallinnon tai kunnan toimesta, tulee siitä saatua tietoa hyödyntää lähtötason arvioinnin pohjana.

Lukutaitoa arvioitaessa testataan opiskelijan teknisen lukutaidon tarkkuutta, nopeutta ja ymmärrettävyyttä. Mahdollisuuksien mukaan tehdään havaintoja myös luetun ymmärtämisestä sekä lukemisen käyttötaidosta. Kirjoitustaitoa testataan sanelun ja tekstin jäljentämisen avulla niin, että myös opiskelijan hienomotoriset taidot tulevat esiin. Jotta opiskelijan luku- ja kirjoitustaidosta saadaan riittävän monipuolinen käsitys, selvitetään haastattelun avulla hänen lukutottumuksiaan ja sitä, millaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa hän on tottunut arjessaan toimimaan. Myös opiskelijan luku- ja kirjoitustaidosta hänen äidinkiellellään pyritään saamaan tietoa.

Lähtötason arvioinnissa selvitetään lisäksi mahdollisuuksien mukaan opiskelijan opiskeluvalmiuksia ja -taitoja, oppimishalukkuutta, motivaatiota sekä muistamis- ja omaksumiskykyä, koulutustaustaa kotimaassa/mualla ja Suomessa, työhistoriaa sekä muuta osaamista. Lähtötason arvioinnissa käytetään tarvittaessa tulkkausta.

Opiskelijoiden osaamisprofiilit voivat vaihdella. Suullinen kielitaito, lukutaito ja kirjoitustaidot ovat saattaneet kehittyä eri opiskelijoilla eri tahtiin. Lähtötason arviointia tehtäessä tulee opiskelijan taitoja tarkastella laajasti ja suhteuttaa niitä aiempaan koulutustaan, maassaoloaikaan ja muihin tekijöihin.

Arvioinnin avulla kerätään tietoa paitsi sopivan opetusryhmän löytämiseksi myös opiskelijan yksilöllisen ohjaamisen tarpeiden tunnistamiseksi ja tuen suunnittelemiseksi. Samalla kerrotaan tulevasta koulutuksesta tai koulutusvaihtoehdoista, opintojen etenemisestä sekä oletettavasta opiskeluajasta.

5 KOULUTUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Oppimiskäsitys

Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus perustuu sosiokonstruktivistiseen oppimiskäsitykseen ja sivistyspedagogiikkaan. Oppiminen nähdään sosiokulttuurisena ilmiönä, jota ei voida erottaa sosiaalisesta, historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstistaan. Aikuiselle lukutaitokoulutukseen osallistuvalla henkilöllä on tärkeää, että hän voi liittää opiskeltavat asiat aikaisempaan osaamiseensa sekä arjen käytännön tilanteisiin ja tarpeisiin. Opettajan tulee ottaa huomioon opiskelijoiden yksilölliset erot. Hänen tulisi tunnistaa opiskelijoiden oppimisstrategiat sekä osata liittää opiskeltavat asiat opiskelijoiden aikaisempiin tietoihin ja arjen tilanteisiin.

Oppimista tukeva, hyväksyvä sosiaalinen ympäristö, jossa aikuiset oppijat ja opettajat kohtaavat toisensa, luo turvallisen oppimistilanteen. Opetuksessa tarjotaan riittävästi haasteita, mutta pyritään välttämään turhauttavia epäonnistumisia. Opettaja on tukija ja opastaja, joka näkee opiskelijoiden elämäkokemuksen ja hiljaisen tiedon voimavarana. Opettaja tunnistaa opiskelijan vahvuudet ja tukee sen tietoisuuden kehittymistä, joka opiskelijalla on omasta osaamisestaan ja itsestään oppijana. Oppimisympäristössä luodaan edellytyksiä yhdessä ja toinen toisilta oppimiseen.

Lukutaitokoulutuksessa opiskeleva opiskelee suomen tai ruotsin kieltä sekä luku- ja kirjoitustaitoa kotoutuakseen uuteen maahan, selviytyäkseen mahdollisimman hyvin uudessa kulttuurissa ja työllistyäkseen Suomessa. Kielen opiskelua sekä luku- ja kirjoitustaidon opiskelua ei eroteta muusta opetuksesta erillisiksi kokonaisuuksiksi, vaan kaikessa opetuksessa pyritään eheyttävään opetukseen. Näin kaikessa opiskelussa painotetaan kielitietoista opetusta (ks. luku 5.3) ja vastaavasti suomen tai ruotsin kielen opetuksessa huomioidaan aikuisten opiskelijoiden kielelliset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Kielen opiskelussa keskitytään aihealueisiin, jotka liittyvät aikuisen henkilön arjen elämään ja ovat näin opiskelijalle tärkeitä arjen kansalaisuuden saavuttamiseksi.

Lukutaitokoulutukseen tulevien maahanmuuttajien koulutuksen järjestämisessä on huomioitava, että opiskelijoiden taustat niin kulttuurisesti kuin aikaisempien opintojen osalta voivat olla hyvin erilaiset. Osalla on jo jossain määrin koulutusta, osalle koulumainen opiskelu voi olla täysin vierasta. Lisäksi opiskelijoiden opiskelunvalmiuksiin voivat vaikuttaa heidän aikaisemmat mahdolliset vaikeatkin kokemuksensa ennen Suomeen tuloa sekä erilaiset oppimisen ongelmat. Vastaavasti osa opiskelijoista voi omaksua hyvinkin nopeasti luku- ja kirjoitustaidon perusteet.

Lukutaitokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden erilaisten lähtökohtien, tarpeiden ja resurssien vuoksi opetuksen eriyttämisen merkitys opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa korostuu. Eriyttämällä opetusta ja tehtävien asettelua voidaan kullekin opiskelijalle tarjota sopivasti haasteita sekä onnistumisen kokemuksia. Opetuksessa huomioidaan opiskelijan omien vahvuuksien hyödyntäminen ja niiden kehittäminen sekä hänen tukemisensa haasteellisemmissä aihepiireissä. Opintojen laajuutta, syvyyttä ja etenemisnopeutta eriytetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

5.2 Toimintakulttuuri

Oppilaitoksen toimintakulttuuri muodostuu arvoista, tavoista, toimintamalleista ja normeista, jotka ovat kehittyneet oppilaitokseen vuosien kuluessa. Toimintakulttuuri luo käyttäytymismalleja, jotka ohjaavat toimintaa. Suomalaisessa tekstipainotteisessa yhteiskunnassa lukutaidottomuus rajoittaa yksilön keinoja hallita omaa elämää. Tällaisessa kulttuurissa lukutaitoa opiskeleva voi tuntea epävarmuutta omasta oppimisestaan ja opiskelutaidoistaan. Opettajan tehtävänä on luoda turvallinen opiskeluympäristö, jossa jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus opiskella omien edellytystensä mukaisesti.

Opettajat, muut kouluttajat ja koko oppilaitoksen henkilökunta luovat oppilaitoksen toimintakulttuurin, jonka tulee olla koko henkilökuntaa ja kaikkia opiskelijoita arvostavaa ja yksilölliset ominaisuudet hyväksyvää. Opiskelijan tulee voida kokea itsensä hyväksytyksi. Lisäksi hänelle tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia tuoda esille elämäkokemustaan sekä erilaisia taitojaan ja osaamistaan.

Opiskelija voi kokea itsensä epävarmaksi joutuessaan opiskelemaan aikuisena uusia asioita vieraassa kulttuurissa. Opettajan tehtävänä onkin luoda opiskeluryhmään sellainen ilmapiiri, jossa opiskelijoita ohjataan kuuntelemaan ja tukemaan toisiaan ja jossa heitä arvostetaan tasavertaisesti ja rohkaistaan tuomaan esille omia ajatuksia sekä oivaltamaan ja kokeilemaan uusia asioita. Ryhmässä, jossa on hyväksyvä ja arvostava ilmapiiri, opiskelijan ei tarvitse pelätä virheitä tai uusien asioiden kokeilua, vaan hän oppii luottamaan itseensä ja omiin taitoihinsa. Tällaisessa ryhmässä opiskelija oppii myös saamaan ja antamaan vertaispalautetta, jolloin opettajan rooli tiedonlähteenä ei ole ylikorostunut.

Kirjoitetun kielen perustana on puhuttu kieli. Opiskelu ei näin rajoitu lukemisen ja kirjoittamisen opiskeluun ja oppituntien aikaiseen toimintaan vaan oppimista tapahtuu myös luokkahuoneen ulkopuolella. Oppilaitoksen kulttuuri, joka tukee yhdessä tekemistä, yhteisöllisyyttä, dialogia ja toisen kuuntelemista, antaa opiskelijalle mahdollisuuden suomen tai ruotsin kielen ja kulttuurin monipuoliseen oppimiseen. Kielitietoisuus ja opiskelijoiden monilukutaidon kehittäminen ovat toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita, jotka auttavat maahanmuuttajaa arjen asioiden hoitamisessa ja kotoutumisessa yhteiskuntaan.

5.3 Oppimisympäristöt ja työtavat

Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen mukaisessa opetuksessa painotetaan erityisesti monipuolisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä. Käytännönläheisyys ja funktionaalisuus ovat kielenopetuksen keskeisiä periaatteita. Lukutaidon perustana on suullinen kielitaito. Lukutaidon opetuksessa tuetaan suullisen kielitaidon kehittymistä monipuolisin harjoittein sekä viemällä opiskelu arkielämän tilanteisiin. Kirjallisia tehtäviä tehdään aluksi yhdessä. Opiskelijoita kannustetaan kuitenkin alusta alkaen myös itsenäiseen kielen opiskeluun ja oppimiseen myös opetuksen ulkopuolella.

Kielitietoisuudella on keskeinen merkitys kaikessa opetuksessa ja oppimisessa. Kielitaidon sekä luku- ja kirjoitustaidon opettaminen erillisenä kokonaisuutena ei ole tarkoituksenmukaista, vaan kielen oppimisen tulee nivoutua muihin sisältöihin. Samalla kun opitaan kieltä, opitaan asioita lähiympäristöstä, arjesta ja yhteiskunnasta. Kielitietoinen työskentely edellyttää kaikkien opettajien ja muiden kouluttajien yhteistyötä. Eri tiedonalojen käsitteet ovat opiskelijoille pääosin vieraita. Näin suomen tai ruotsin kielen opiskelu ei rajoitu ainoastaan kielen oppitunneille vaan kaikki opiskelu tapahtuu kielen oppimisen näkökulmasta.

Toiminta aktiivisena kansalaisena tämän päivän tietoyhteiskunnassa edellyttää myös tieto- ja viestintätekniisten taitojen hallintaa. Opetustilat varustetaan riittävällä ajanmukaisella ja pedagogisesti tarkoituksenmukaisella opetusteknologialla, jonka avulla opiskelijat tutustutetaan sekä erilaisiin opetusohjelmiin että arjen hoitamisessa tarvittaviin ohjelmiin ja palveluihin.

Oppimisympäristöjen ja työtapojen tulee kehittää myös opiskelijan monilukutaitoa. Monilukutaito auttaa ymmärtämään kulttuurista monimuotoisuutta sekä ihmisten erilaisia näkemyksiä ja lähtökohtia. Monilukutaito antaa valmiudet ymmärtää ja arvioida erilaisia tekstejä. Monilukutaito auttaa opiskelijaa ymmärtämään ympäristönsä syy-seuraussuhteita ja tukee hänen itsenäisen ajattelunsa kehittymistä.

Kieltä opitaan vuorovaikutustilanteissa. Suullisia taitoja harjoitellaan opiskelijaryhmässä ja käytännön tilanteissa. Opettajien/kouluttajien lisäksi koko muu henkilökunta tukee opiskelijan suomen tai ruotsin kielen kehittymistä osallistumalla autenttisiin vuorovaikutustilanteisiin esimerkiksi toimistoissa ja ruokaloissa tai kansanopistojen internaateissa.

Luokkatilat oppimisympäristöinä tarjoavat kielen opiskelun ohella mahdollisuuden harjoitella luokassa opiskelun taitoja. Monella opiskelijalla opiskelukokemukset voivat olla hyvin vähäiset ja opiskelutaidot tästä syystä harjaantumattomia. Tämän takia harjoitellaan ja vahvistetaan myös omasta hyvinvoinnista huolehtimista, opiskeluun liittyviä käytännön rutiineja, kuten toimimista sovitun aikataulun mukaan, omista ja yhteisistä tarvikkeista huolehtimista sekä opiske-

lurauhan antamista toisille. Näin luodaan valmiuksia mahdollisten jatko-opintojen onnistumiselle. Monipuolisessa opiskelussa opitaan toisen kuuntelemista, keskusteluun osallistumista, itsenäistä työskentelyä sekä pari- ja ryhmätyöskentelyä. Opetuksessa käytetään hyväksi elämyksellisyyttä sekä monimediaisia elementtejä, draaman keinoja ja erilaisia aktivointiharjoituksia.

Oppimisympäristö ei rajoitu vain luokkatilaan vaan oppilaitoksen muiden tilojen ja lähiympäristön ja -yhteisön monipuolinen hyväksikäyttö oppimisympäristönä tarjoaa käytännönläheisiä arjen tilanteisiin liittyviä oppimismahdollisuuksia. Lukemaan oppimisessa ja numeeristen taitojen harjoittelussa voidaan esimerkiksi käydä kaupoissa vertailemassa hintoja ja tuotteita. Yhteiset vierailut opiskelijoiden kannalta tärkeisiin virastoihin ja muihin kohteisiin antavat heille itsevarmuutta omien asioidensa hoitoon ja työnhakuun. Opiskelijat tutustutetaan myös lähiympäristön yhdistys- ja harrastustoimintaan, joka tarjoaa mahdollisuuksia osallistavaan toimintaan. Tavoitteena on oppia kieltä luonnollisissa yhteyksissä sekä kannustaa opiskelijaa käyttämään kielitaitoaan ja huomaamaan oppimismahdollisuuksia erilaisissa arkielämän tilanteissa.

Lukutaitokoulutusta voidaan toteuttaa esimerkiksi lukukauden mittaisena kokopäiväopetuksena, jossa painottuu eheytetty ja eriytetty opetus ja toiminnallisuus. Opetus kytketään kokonaisvaltaisen kotoutumisen tukemiseen ja arjen hallinnan kannalta merkitykselliseen oppimiseen.

Kaikille lukutaito-opetusta tarvitseville ei kokopäiväopiskelu kuitenkaan ole sopiva vaihtoehto. Koulutusta voidaankin toteuttaa vapaan sivistystyön eri oppilaitoksissa myös esimerkiksi iltoihin tai viikonloppuihin ajoittuvana opetuksena, jolloin kotonaan lapsia hoitavien tai työssäkäyvien on helpompi osallistua opetukseen. Tällainen opetusjärjestely soveltuu myös vanhemmalle väelle tai muille henkilöille, joille kokopäiväopiskelu on liian raskasta tai ei muista syistä sovellu.

6 OPISKELIJAN TUKEMINEN JA OHJAUS

Opiskelijan tukeminen ja ohjaus perustuvat kotoutujälähtöiseen näkökulmaan. Lukutaitokoulutus kattaa sisällöltään luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen ohella myös opiskelijan kokonaisvaltaista kotoutumista tukevia opintoja ja arjen kansalaisuuden taitojen kehittymistä. Koulutuksen järjestäjän vastuulla on ottaa huomioon jokaisen opiskelijan oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tarpeet sekä erilaiset opiskelumahdollisuudet. Puutteelliset perustiedot ja -taidot voivat olla aikuiselle opiskelijalle sekä elämänhallintaa että itsetuntoa alentavia tekijöitä. Siksi opiskelumotivaation herättäminen ja sen ylläpitäminen ovat tärkeä osa ohjausta ja tukea. Jokaisella opiskelijalla on aikaisempaa osaamista, jonka tunnistaminen, esille saattaminen ja arvostaminen tukevat opiskelijan luottamusta omiin oppimisedellytyksiin ja mahdollisuuksiin oppia uusia asioita.

6.1 Ohjaus ja tukeminen

Opiskelijan tukeminen ja ohjaus on prosessi, joka alkaa opiskelijan kohtaamisesta opintoihin hakeutumisen vaiheessa, jatkuu koko opiskelun ajan ja päättyy opiskelun loppuvaiheen jatkosuunnitelmien tarkentamiseen. Opiskelijan ohjausta toteutetaan kolmivaiheisesti: **kotoutujälähtöinen ohjaus** koulutukseen hakeutumisen vaiheessa, **ohjaus opiskelun aikana** sekä **jatko-ohjaus** opiskelun loppuvaiheessa.

Kotoutujälähtöisessä ohjauksessa koulutukseen hakeutumisen ja aloittamisen vaiheessa selvitetään opiskelijan osaamista, koulutustarpeita, opiskelun edellytyksiä, opiskelumotivaatiota ja kiinnostuksen kohteita haastatteluin ja testein sekä orientaatiojakson aikaisen havainnoinnin ja testien avulla. Tavoitteena on varmistaa, että koulutukseen hakeutuja ohjautuisi hänelle parhaiten soveltuvaan koulutukseen. Mikäli lähtötason arvioinnissa ilmenee, että kyseinen koulutus ei ole opiskelijalle tarkoituksenmukaisin vaihtoehto, tulee opiskelija ohjata hänelle paremmin sopivaan koulutukseen yhteistyössä TE-toimiston tai kunnan kanssa. Tarvittaessa haastattelussa käytetään tulkkia, jotta yhteinen ymmärrys varmistuu.

Koulutuksen aikaisen ohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijaa henkilökohtaisessa kasvussa hänen omassa ympäristössään sekä yhteiskunnassa, jossa kirjallisella viestinnällä on suuri merkitys. Tavoitteena on lisätä opiskelijan ymmärrystä luku- ja kirjoitustaidon sekä kielitaidon merkityksestä arkielämän sujuvuudelle, yhteiskunnassa toimimiselle, opiskelulle ja työllistymiselle. Koulutuksen aikana opiskelijoita tuetaan osallistumaan harrastuksiin ja muuhun osallistavaan toimintaan. Osallistuminen tukee maahanmuuttajan kotoutumista, työllistymismahdollisuuksia sekä arjen kansalaisuuden rakentumista.

Koulutuksen aikaisessa ohjauksessa kiinnitetään erityistä huomiota opiskelijan opiskeluvalmiuksien ja opiskelutaitojen kehittymisen tukemiseen. Tämä on erityisen tärkeää, koska lukutaitokoulutukseen tulevan henkilön aikaisemmat opiskelukokemukset voivat olla hyvin vähäiset. Opiskelijaa ohjataan ja tuetaan ottamaan vastuuta omasta opiskelustaan, opintojen suunnittelusta, tavoitteiden asettamisesta sekä oman opiskelun etenemisen itsearvioinnista. Opiskelijan aikuisuuden arvostaminen on hänen tukemisensa ja ohjaamisensa onnistumisen perusedellytyksiä. Ohjauksen ja tuen järjestämisessä tulee käyttää erilaisia toimintatapoja, jotka edistävät yhteistyön sujuvuutta ja nostavat opiskelijan omat voimavarat ja osaamisen esille. Keskusteluissa pyritään tuomaan näkyviksi opiskelijan vahvuuksia, osaamista ja kiinnostuksen kohteita ja pohditaan yhdessä mahdollisuuksia niiden hyödyntämiseen opiskelijan senhetkisessä elämäntilanteessa.

Tukea tarjotaan sekä yksilö- että ryhmäohjauksena. Opetusryhmää tuetaan toimimaan myönteisenä ja vuorovaikutuksellisenä oppimisympäristönä, jossa opiskelijan on mahdollista saada myös vertaistukea toisilta opiskelijoilta. Opiskelijoita ohjataan myös tunnistamaan omat voimavaransa, oppimiseen liittyvät vahvuutensa ja kehittymistarpeensa.

Opiskelijaa tuetaan ja ohjataan kokonaisvaltaisesti koko koulutuksen ajan. Tavoitteena on kannustaa jokaista opiskelijaa henkilökohtaisesti siten, että hänellä on mahdollisuudet suoriutua opinnoistaan. Opintojen on oltava sopivan haastavia niin, että opiskelija voi saada onnistumisen kokemuksia. Toisaalta liian suuret haasteet voivat laskea opiskelumotivaatiota ja heikentää opiskelijan uskoa kehittymismahdollisuuksiinsa.

Opiskelijan itsetunnon vahvistamisen ja elämänhallinnan kannalta on oleellista, että hän saavuttaa riittävät perustiedot ja -taidot oman arjen hallitsemiseksi. Opiskelijan elämäntilanteet voivat kuitenkin olla opiskelun kannalta haasteelliset uudessa kulttuurissa. Siksi opiskelumotivaation herättäminen ja sen ylläpitäminen voivat edellyttää ohjaajalta syventymistä opiskelijan elämäntilanteeseen myös kokonaisvaltaisemmin, jotta opiskelijalle tarvittaessa voidaan tarjota erilaisia tukimuotoja.

Koulutuksen aikaisella ohjauksella tuetaan myös opiskelijan opiskeluvalmiuksia ja oppimisen taitojen kehittymistä. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelija pystyy paremmin tekemään omaa tulevaisuuttaan ja ammatillista kehittymistään koskevia päätöksiä ja ymmärtämään omien valintojensa ja oman toimintansa seuraukset. Ohjauksessa huomioidaan opiskelijan kokonaistilanne käsittelemällä muun muassa arkielämää ja siihen kuuluvia asioita.

Opiskelun loppuvaiheessa ohjauksessa keskitytään lisääntyvässä määrin **jatko-ohjaukseen** yhteistyössä TE-toimiston tai muun ohjaavan tahon kanssa. Tällöin keskitytään erityisesti opiskelijan kanssa tehtävän jatkosuunnitelman laadintaan. Opiskelun aikana opiskelijan tulevaisuuden suunnitelmia on käsitelty

muun muassa erilaisia ammatteja ja koulutusmahdollisuuksia pohdittaessa. Koulutuksen loppuvaiheessa ohjauksen tuloksena tulee jokaisella opiskelijalla olla konkreettiset jatkosuunnitelmat, joissa on eritelty lyhyen aikavälin tavoitteet ja kuvattu koulutus- ja/tai työllistymistavoitteet. Mikäli opiskelija ei iän tai muun syyn takia ole hakeutumassa koulutukseen tai työelämään, tulisi hänen henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaansa kuvata, miten hän jatkossa edistää kotoutumistaan ja kansalaiseksi kasvuaan. Suunnitelmassa voi olla esimerkiksi kuvauksia erilaisista aktiviteeteista tai harrastusmahdollisuuksista, joihin opiskelija suunnittelee osallistuvansa.

6.2 Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

Jokaiselle koulutukseen osallistuvalla opiskelijalla laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jonka tulee perustua lähtötason arvioinnissa saatuihin tietoihin opiskelijan valmiuksista sekä hänen omiin tavoitteisiinsa. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehtäessä huomioidaan opiskelijalle mahdollisesti TE-toimistossa tai kunnassa tehty kotoutumissuunnitelma. Alkukartoituksen perusteella laadittu kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan.

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta on monivaiheinen prosessi. Se aloitetaan opiskelun alkuvaiheessa, ja siinä tarkennetaan opiskelijan henkilökohtaiset opiskelutavoitteet ja koulutuksen laajuus. Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatii opettaja yhdessä opiskelijan kanssa. Molempien osapuolien tulee hyväksyä suunnitelma. Opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman avulla pyritään kullekin opiskelijalle rakentamaan jo koulutukseen hakeutumisen vaiheessa sopivin opiskelumuoto ja -rytmi. Suunnitelman laadinnassa ja seurannassa tehdään tarpeen mukaan moniammatillista yhteistyötä ja tarvittaessa voidaan käyttää tulkkausta.

Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa pyritään tuomaan esiin opiskelijan vahvuudet ja tuen tarpeet sekä hänen kiinnostuksensa kohteet. Opiskelijan aikaisemmin hankittu osaaminen pyritään tekemään näkyväksi ja häntä tuetaan osaamisen kehittämisessä. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen voi jatkossa tukea opiskelijan työllistymistä tai sopivan koulutusalan löytämistä. Toiminnallisuuteen painottuva, joustava koulutusmalli antaa hyvät mahdollisuudet opiskelijoiden opiskelun henkilökohtaistamiseen.

Henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan kirjataan opiskelijan

- taustatekijät ja niiden merkitys opinnoille, muun muassa aiempi koulutus sekä työkokemus ja mahdolliset tiedot opiskelijan ammattitaidosta
- suomen tai ruotsin kielen taidon sekä luku- ja kirjoitustaidon kuvaus
- numeeristen taitojen kuvaus
- tietoteknisten taitojen kuvaus
- opiskeluvalmiuksien kuvaus
- koulutus- ja työllistymissuunnitelmat sekä muut suunnitelmat
- koulutuksen tavoitteiden ja sisältöjen henkilökohtaistaminen
- ohjauksen ja tuen tarpeen kuvaus sekä tarvittavan ohjauksen ja tuen järjestäminen

Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteutumista arvioidaan ja seurataan säännöllisesti koko opiskelun ajan, jotta nähdään, kuinka opiskelu etenee ja suunnitelmat ovat toteutuneet. Suunnitelman toteutumista arvioidaan ja seurataan yhdessä opiskelijan kanssa, ja suunnitelmaan tehdään tarvittaessa muutoksia esimerkiksi lisäämällä opiskelun tukemista, mikäli opiskelijalla ilmenee oppimisen vaikeuksia, tai toisaalta ohjaamalla opiskelija seuraavaan koulutukseen, mikäli hänellä on valmiudet siihen.

Arviointikeskusteluissa keskustellaan opintomenestyksen ja koulutuksen toteutumisen kannalta merkityksellisistä kysymyksistä. Koulutuksen järjestäjä ja koulutuksen hankkija tai muu viranomainen voivat vaihtaa tietoja opiskelijan muusta elämäntilanteesta ainoastaan opiskelijan suostumuksella.

7 LUKUTAITOKOULUTUKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET SISÄLTÖALUEET

Vapaan sivistystyön eri oppilaitosmuodot tarjoavat eripituisia ja -laajuisia lukutaitokoulutuksia erilaisille kohderyhmille. Tässä opetussuunnitelmasuosituksessa määritellyt tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet tulee täsmentää paikallisessa opetussuunnitelmassa ottamalla huomioon koulutuksen kesto ja laajuus sekä opetukseen osallistuvien lähtötaso ja opiskeluvalmiudet.

7.1 Monilukutaitoon liittyvät tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet

Tavoitteet	Keskeiset sisältöalueet
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	
T1 opastaa opiskelijaa ymmärtämään arkielämään liittyviä lyhyitä ilmaisuja ja ohjata häntä seuraamaan yksinkertaisia keskusteluja	Harjoitellaan kuultuja lyhyitä sanoja, lauseita, kysymyksiä ja yksinkertaisia kehotuksia, jotka liittyvät henkilökohtaisiin asioihin ja tarpeisiin. Harjoitellaan yksinkertaisia keskusteluja.
T2 harjaannuttaa opiskelijaa viestimään tarpeistaan ja rohkaista häntä käyttämään kieltä arkipäivän erilaisissa viestintätilanteissa	Harjoitellaan tervehtimistä ja esittäytymistä sekä perustietojen kertomista itsestä, omasta lähipiiristä ja elämästä.
T3 ohjata opiskelijaa ääntämään ymmärrettävästi	Harjoitellaan kuuntelemista ja äänteiden erottamista. Tutustutaan äänteiden keston ja ymmärrettävän ääntämisen edellytyksiin.
T4 tukea opiskelijaa vahvistamaan ilmaisuohkeuttaan ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti erilaisissa esitys- ja vuorovaikutustilanteissa	Tutustutaan ja harjoitellaan käyttämään arjen vuorovaikutustilanteissa tarvittavia yksinkertaisia fraaseja, tekemään kysymyksiä ja osallistumaan yksinkertaisiin keskusteluihin (esim. kohteliaisuusfraasit, pyytäminen, kiittäminen, kuulumisten vaihtaminen ja asiointitilanteet sekä matkustaminen). Harjoitellaan yksinkertaisten tarinoiden kertomista osallistumalla draama- tai improvisointiharjoituksiin.

Tavoitteet	Keskeiset sisältöalueet
Tekstien lukeminen ja tulkitseminen	
T5 ohjata opiskelijaa äänne- ja tavutietoisuuteen sekä hahmottamaan äänne-kirjainvastaavuuden periaate	Harjoitellaan erottamaan, tunnistamaan ja tuottamaan äänneitä ja kirjaimia sekä ymmärtämään niiden välinen yhteys. Tutustutaan tavuihin ja harjoitellaan äänneiden yhdistämistä tavuiksi ja sanoiksi sekä tuttujen sanojen jakamista tavuiksi ja äänneiksi.
T6 ohjata opiskelijaa lukemaan sanoja, lauseita ja lyhyitä tekstejä	Harjoitellaan käyttämään tavuttamista apuvälineenä uuden sanan lukemisessa.
T7 opastaa opiskelijaa teknisen lukutaidon kehittymisen myötä luetun ymmärtämiseen/tekstin tulkitsemiseen	Tutustutaan ja opitaan käyttämään käsitteitä kirjain, äänne, tavu, sana, lause ja teksti. Tutustutaan tavallisimpiin logoihin, merkkeihin, kyltteihin ja sanoihin.
T8 ohjata opiskelijaa ymmärtämään visuaalisia/monimuotoisia tekstejä	Harjoitellaan tunnistamaan yksinkertaisesta tekstistä yksittäinen tieto, jos tekstin voi lukea tarvittaessa uudelleen.
T9 innostaa opiskelijaa lukutaidon oppimisessa ja lauseiden/tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan	Havainnoidaan, mihin esim. opetuksessa käytettävät kuvat viittaavat todellisuudessa. Harjoitellaan teknisen lukutaidon harjoittelun tekniikoita ja tekstin ymmärtämisen strategioita, tulkinnan taitoja (lyhyet kertovat, ohjaavat ja kantaa ottavat tekstit).
T10 kannustaa opiskelijaa kiinnostumaan teksteistä ja kertomuksista luomalla myönteisiä luku- ja katselukokemuksia	Harjoitellaan luetun ymmärtämisen taitoja ja niiden kehittämisen taitoja. Opitaan myös tulkitsemaan taulukoita ja visuaalisia tekstejä. Luetaan ja katsotaan opiskelijaa sisällöltään kiinnostavia, monimuotoisia tekstejä, esim. mainoksia ja elokuvia.
Tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen	
T11 ohjata opiskelijaa äännetietoisuuteen ja äänne-kirjainvastaavuuden periaatteen ymmärtämiseen	Havainnoidaan äännemaailmaa ja opitaan tunnistamaan opittavan kielen äänneiden välisiä eroja. Harjoitellaan ymmärtämään äänneiden ja kirjainten välistä yhteyttä.
T12 ohjata ja rohkaista opiskelijaa tuottamaan suullisesti ja kirjallisesti sanoja, fraaseja sekä lyhyitä viestejä välittömistä tarpeista	Harjoitellaan pienten ja suurten tekstauskirjainten tunnistamista ja tuottamista eri kirjoitusvälineillä. Harjoitellaan kynäotetta ja kirjoitussuuntaa vasemmalta oikealle.
T13 opastaa opiskelijaa harjaannuttamaan kirjoittamisen taitoa	Tutustutaan henkilötietojen kertomiseen suullisesti ja henkilötietojen täyttämiseen erilaisiin lomakkeisiin. Harjoitellaan allekirjoitusta.
T14 ohjata opiskelijaa tuntemaan vähitellen oikeinkirjoituksen perusasioita ja kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia	Harjoitellaan arkielämässä tarvittavien viestien suullista tuottamista esim. asiointitilanteissa. Harjoitellaan tiedottavien viestien kirjoittamista eri asiayhteyksiin. Tutustutaan asioiden kirjaamiseen muistin tueksi esim. kalenteriin. Harjoitellaan käsin, näppäimistöllä ja älylaitteilla kirjoittamista. Tutustutaan oikeinkirjoituksen perusteisiin kuten ison alkukirjaimen ja päättövälimerkkien käyttöön.

Tavoitteet	Keskeiset sisältöalueet
Numeeriset taidot	
<p>T15 tukea opiskelijan innostusta ja kiinnostusta matematiikkaa kohtaan sekä positiivisen minäkuvan ja itseluottamuksen kehittämistä</p>	<p>Hyödynnetään opetuksessa ympäristössä olevia ilmiöitä ja niihin liittyvää numeerista tietoa.</p> <p>Lähestytään numeerisia taitoja konkreettisten, opiskelijoiden arkeen liittyvien ilmiöiden kautta.</p> <p>Eriytetään tehtäviä niin, että monen tasoiset opiskelijat kokevat onnistumista.</p> <p>Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan opetuksessa kaikkia opiskelijoiden osaamia kieliä.</p>
<p>T16 harjaannuttaa opiskelijaa tekemään havaintoja numeerisesta tiedosta arjen tilanteissa sekä käyttämään lukuja peruslaskutoimituksissa</p>	<p>Harjoitellaan lukusanojen, numeromerkkien ja matematiikan perussymbolien kirjoittamista ja tutustutaan niiden käyttöön arkitilanteissa, kuten puhelinnumerojen, osoitteiden ja aikataulujen merkitsemisen ja tarkastelun yhteydessä.</p> <p>Tutustutaan lukukäsitteeseen ja kymmenjärjestelmän periaatteeseen.</p> <p>Harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskua.</p> <p>Tutustutaan kerto- ja jakolaskun peruseriaatteisiin.</p>
<p>T17 ohjata opiskelijaa ilmaisemaan lukujen avulla määrää ja järjestystä sekä tutustuttaa opiskelija keskeisiin mittayksiköihin ja niiden lyhenteisiin sekä mittavälineiden käyttöön</p>	<p>Tutustutaan järjestyslukuihin.</p> <p>Harjoitellaan yleisimpien suureiden mittayksiköiden ja niiden lyhenteiden käyttöä, muun muassa pituus (matka), tilavuus (vetoisuus), aika ja massa.</p> <p>Harjoitellaan lukumäärien ja ominaisuuksien vertailua lukujen ja mittayksiköiden avulla.</p> <p>Arvioidaan pituuksia, tilavuuksia ja massoja.</p> <p>Harjoitellaan viivoittimen ja muiden mittavälineiden käyttöä.</p>
<p>T18 ohjata opiskelijaa ymmärtämään aikaan sekä rahankäyttöön liittyviä käsitteitä</p>	<p>Tutustutaan aikakäsitteeseen harjoittelemalla esimerkiksi kellonaikojen, päivämäärien ja aukioloaikojen ilmaisemista ja ymmärtämistä.</p> <p>Harjoitellaan lukujen käyttöä rahaliikenteessä esimerkiksi hintojen, laskujen ja kuittien tarkastelun sekä hintavertailujen avulla.</p> <p>Harjoitellaan desimaali- ja murtolukujen tunnistamista arkielämän tilanteissa.</p> <p>Tutustutaan teknisiin apuvälineisiin kuten laskimeen, älypuhelimien sovelluksiin, pankkiautomaattiin ja verkkopankkiin.</p>

7.2 Yhteiskuntataitoihin ja kulttuurintuntemukseen liittyvät tavoitteet ja keskeiset sisältöalueet

Yhteiskuntataidot ja kulttuurintuntemus ovat yleisiä tietoja ja taitoja, jotka edesauttavat toimimaan aktiivisesti ja rakentavasti erilaisissa tilanteissa ja yhteisöissä. Opiskelijoita ohjataan toimimaan erilaisuutta ymmärtävässä, ihmisoi-keuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa moniarvoisessa yhteiskunnassa demokra-tian arvojen ja periaatteiden mukaan.

Yhteiskuntataitoihin sisältyy yhteiskunnan perusrakenteiden sekä peruspalve-lujen tuntemusta. Yhteiskuntataitoihin sisältyy sekä julkisia palveluita, yritys-maailmaa että kansalaisyhteiskuntaa tarkastelevia osioita. Opiskelijat tutustuvat oman taloudenhoidon ja vastuullisen kuluttamisen perusteisiin. Kulttuurintunte-mus sisältää kulttuuri-identiteettiä ja kulttuurista vuorovaikutusta kehittäviä ja syventäviä oppisisältöjä. Opiskelijoita rohkaistaan kuuntelemaan muita, ilmaise-maan mielipiteitään ja perustelevaan näkemyksiään. Opiskelijaa tutustutetaan Suomen historiaan sekä sen pohjoismaisiin, eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin. Oppisisällöissä otetaan huomioon ne käytännön tarpeet, joita opiske-lijalla on eri elämäntilanteissa ja painotetaan toimimista arkielämän tilanteissa yhteiskunnassa laajentaen kohti yhteiskuntataitoja. Opetuksessa voidaan kiinnit-tää erityistä huomiota alueellisiin erityispiirteisiin paikallistuntemuksen lisäämi-seksi. Kielitaidon ja käsitteiden hallinnan sekä luku- ja kirjoitustaitojen kehittä-minen ovat oleellinen osa oppiaineen opiskelua.

Yhteiskuntataitoja ja kulttuurintuntemusta kehittämällä helpotetaan opiskelijan toimimista suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa sekä tuetaan opiskeli-joiden kasvua vastuuntuntoisiksi, oma-aloitteisiksi toimijoiksi. Yhteiskuntataitoi-hin liittyy läheisesti aktiivisen kansalaisuuden käsite. Ympäröivän yhteiskunnan tuntemus ja ymmärrys lisäävät ihmisten osallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa omaa elämäänsä ja itseään koskeviin asioihin.

Yhteiskuntataitojen ja kulttuurintuntemuksen osiot toteutetaan erilaisten kump-panuuksien kautta esimerkiksi oppilaitosten, paikallisten järjestöjen ja yhteisö-jen, kuntien ja yritysten kesken. Tavoitteena on toteuttaa koulutuskokonaisuudet siten, että ne mahdollistavat osallisuuden kokemuksen omassa lähiyhteisössä ja suomalaisessa yhteiskunnassa laajemmin vuoropuhelun ja yhdessä tekemi-sen kautta. Yhdessä tekeminen mahdollistaa myös kielen oppimisen erilaisissa kielenkäyttötilanteissa

Tavoitteet	Keskeiset sisältöalueet
T1 lähiympäristön ja -yhteisön tuntemus sekä paikallisten erityispiirteiden tunnistaminen	Tuetaan vuorovaikutusta paikallisen lähiyhteisön ja -ympäristön kanssa. Mahdollistetaan osallisuuden kokemus yhdessä tekemällä eri toimijoiden kanssa.
T2 tutustuttaa opiskelija Suomen historian ja yhteiskuntajärjestelmän peruspiirteisiin, tukea ja kannustaa opiskelijaa toimimaan aktiivisesti omassa lähiyhteisössään, suomalaisessa yhteiskunnassa ja kansalaisyhteiskunnassa laajemmin	Tutustutaan Suomen historian pääpiirteisiin ja yhteiskuntajärjestelmään: valtiotiedot ja paikallishallinto. Tutustutaan suomalaiseen demokratiaan sekä valtion, kuntien ja paikallisyhteisöjen toimintaan. Tarkastellaan yhteistä päätöksentekoa sekä demokraattisen toiminnan käsitteitä, kuten ihmisoikeudet, lasten oikeudet, tasa-arvo sekä yhdenvertaisuus. Tutustutaan käytännössä tapoihin toimia erilaisissa ryhmittymissä ja organisaatioissa, osana kansalaisyhteiskuntaa. Kartutetaan historiaan ja yhteiskuntataitoihin liittyvää sanastoa ja käsitteitä.
T3 ohjata opiskelijaa käyttämään yhteiskunnassa tarjolla olevia palveluita	Tutustutaan yhteiskunnan toimintaan yksilön ja perheen näkökulmasta. Perehdytään julkisiin ja yksityisiin palveluihin kuten terveyspalveluihin, Kelaan, sosiaalitoimistoon, työvoima- ja elinkeinotoimistoon, varhaiskasvatukseen, lasten, nuorten ja aikuisten koulutuspalveluihin, poliisiin, kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimeen, pankkiin ja mobiilipalveluihin. Tutustutaan kolmannen sektorin toimijoihin. Kehitetään arkielämään ja yhteiskunnan palveluihin liittyvää sanastoa. Tehdään vierailukäyntejä. Tutustutaan suomalaiseen turvallisuuskulttuuriin ja erilaisiin arkipäivän riskeihin varautumiseen. Käsitellään omaan hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavia tekijöitä.
T4 tutustuttaa opiskelijaa suomalaiseen kulttuuriin liittyviin tapoihin, arvoihin, normeihin ja asenteisiin sekä tulemaan tietoiseksi omasta arvomaailmasta	Hahmotetaan ja havainnoidaan suomalaiseen kulttuuriin liittyviä tapoja, arvoja, normeja ja asenteita. Tarkastellaan yksilön koskemattomuuteen liittyviä näkökulmia. Tuetaan opiskelijaa tulemaan tietoiseksi omista arvoistaan ja itselle tärkeistä asioista, joihin haluaa vaikuttaa. Osallistutaan vuorovaikutukselliseen toimintaan, jonka kautta suomalainen kulttuuri, tavat, arvot, normit ja asenteet tulevat tutuiksi.
T5 tukea opiskelijaa toimimaan rakentavasti kulttuurisesti moninaisen yhteisön jäsenenä ja ohjata opiskelijaa suhtautumaan avoimesti kulttuurisesti erilaisten näkemysten olemassaoloon	Rohkaistaan opiskelijaa kuuntelemaan muita, ilmaisemaan mielipiteitään ja perustelevaan näkemyksiään. Harjoitellaan aktiivisuuden osoittamista erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.
T6 perehdyttää opiskelijaa suomalaiseen työelämään ja työelämän käytänteisiin	Hahmotetaan työllistymiseen liittyviä tekijöitä ja työelämän pelisääntöjä. Tutustutaan suomalaiseen työelämään liittyviin tapoihin ja työelämän sanastoon.

7.3 Opiskelu- ja itsearviointitaidot

Opiskelutaitoihin kuuluu esimerkiksi kyky hyödyntää oppimisessa erilaisia kognitiivisia strategioita sekä tietoa erityyppisten oppimistehtävien luonteesta ja itsestä oppijana. Opiskelussa tarvitaan myös toimivaa ajanhallintaa, opiskelun systemaattisuutta, keskittymiskykyä ja oman oppimisen arvioinnin taitoa. Nykyään opiskelutaitoihin voidaan katsoa kuuluvaksi myös tietotekniset ongelmanratkaisutaidot. Niihin sisältyy taito käyttää digitaalista teknologiaa, viestintävälineitä ja verkostoja tiedon saavuttamiseen ja arvioimiseen, kommunikointiin ja käytännönläheisten ongelmien ratkaisemiseen.

Opiskelijan on myös tärkeä oppia toimimaan oppitunneilla ja oppilaitosyhteisössä tai muussa opiskeluympäristössä. Omista ja yhteisistä opiskeluvälineistä huolehtiminen ja niiden käyttö, mahdollisista poissaoloista ilmoittaminen sekä kotitehtävien säännöllinen tekeminen kuuluvat myös opiskelutaitoihin.

Opiskelijaa ohjataan itsearviointiin, jotta hänelle muodostuu realistinen käsitys omasta osaamisestaan ja jotta hän pystyy vähitellen ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Opiskelijoiden itsearviointitaitoja kehitetään pohtimalla yhdessä heidän kanssaan oppimisen ja opintojen edistymistä. Oman oppimisen ja opintojen edistymisen analyyttinen tarkastelu ohjaa opiskelijoita toimimaan yhä itseohjautuvammin. Opettaja auttaa opiskelijoita ymmärtämään opiskelun tavoitteet ja etsimään niiden saavuttamiseksi parhaita toimintatapoja. Itsearviointi on olennainen osa suomalaista opiskelu- ja työkuulttuuria.

Opiskelijoita ohjataan myös ryhmänä havainnoimaan oppimistaan ja sen edistymistä sekä siihen vaikuttavia tekijöitä. Opettajan on tärkeä kehittää myös opiskelijoiden vertaisarviointitaitoja osana ryhmän työskentelyä. Näin opiskelijoilla on mahdollisuus oppia antamaan ja saamaan rakentavaa palautetta.

Tavoitteet	Keskeiset sisältöalueet
T1 ohjata opiskelijaa toimimaan opiskeluympäristössä	<p>Harjoitellaan toimimaan oppitunneilla ja oppilaitosyhteisössä tai muussa opiskeluympäristössä.</p> <p>Kartutetaan taitoa huolehtia omista ja yhteisistä opiskeluvälineistä ja käyttää niitä.</p> <p>Tutustutaan mahdollisista poissaoloista ilmoittamisen käytänteisiin. Harjoitellaan kotitehtävien tekemistä säännöllisesti. Hahmotetaan ajanhallintaa, opiskelun systemaattisuutta ja keskittymiskykyä.</p>
T2 ohjata opiskelijaa tunnistamaan, arvioimaan ja kehittämään opiskelutaitojaan	<p>Harjoitellaan itsearviointia, jotta opiskelijalle muodostuisi realistinen käsitys omasta osaamisesta.</p> <p>Pohditaan opiskelun tavoitteita ja harjoitellaan parhaita toimintatapoja niiden saavuttamiseksi. Pohditaan oppimisen ja opintojen edistymistä.</p> <p>Opiskellaan itseohjautuvuutta ja vastuun ottoa omasta oppimisesta. Harjoitellaan ryhmänä havainnoimaan oppimista ja sen edistymistä sekä siihen vaikuttavia tekijöitä.</p> <p>Harjoitellaan vertaisarviointitaitoja osana ryhmän työskentelyä. Kartutetaan taitoa antaa ja saada rakentavaa palautetta.</p>
T3 ohjata opiskelijan ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä	<p>Harjoitellaan käyttämään digitaalista teknologiaa, viestintävälineitä ja verkostoja tiedon saavuttamiseen ja arvioimiseen, kommunikointiin ja käytännönläheisten ongelmien ratkaisemiseen.</p> <p>Opiskellaan hyödyntämään tuki- ja ohjauspalveluita tarjoavia tahoja oppilaitoksessa ja yhteiskunnassa sekä kehitetään taitoa hakea tarvittavia palveluita.</p>

8 OPPIMISEN ARVIOINTI JA TODISTUKSET

Opiskelijan oppimisen arvioinnin tulee olla jatkuvaa, monipuolista ja kannustavaa. Arvioinnin tavoitteena on tukea opiskelijan realistista käsitystä omasta oppimisestaan sekä auttaa opiskelijaa näkemään, mitkä opiskelun osa-alueet tarvitsevat vielä harjoitusta. Opiskelun aikana saatu palaute vaikuttaa vahvasti siihen, millainen käsitys itsestä oppijana opiskelijalle syntyy. Arvioinnin on siksi erityisen tärkeää tapahtua kannustavassa ja myönteisessä ilmapiirissä.

8.1 Oppimisen arviointi ja palautteen antaminen koulutuksen aikana

Oppimisen arviointi on prosessi, joka kestää koko koulutuksen ajan. Erityisesti itsearviointitaitojen oppiminen vaatii runsaasti toistoja ja systemaattista, jatkuvaa harjoittelua ennen kuin opiskelijat pystyvät näiden taitojen turvin ohjaamaan yhä enemmän omaa opiskeluaan. Itsearviointitaidot ovat keskeisessä asemassa omien tavoitteiden asettamisessa ja oman elämän hallinnassa. Opiskelijan oppimista arvioivat opiskelijaa opettavat opettajat yhdessä.

Jatkuvalla ja hyvin suunnitellulla arvioinnilla opettaja tukee opiskelijan realistista käsitystä opiskelun edistymisestä ja taitojen karttumisesta. Arviointi on koulutuksen aikana henkilökohtaista, ja kunkin opiskelijan taitoja arvioidaan suhteessa hänelle asetettuihin tavoitteisiin. Tavoitteet käydään opiskelijoiden kanssa läpi heti koulutuksen alkuvaiheessa. Opiskelijaa tulee auttaa näkemään ja tiedostamaan eri tekijöitä, jotka vaikuttavat oppimiseen ja sen nopeuteen.

Arvioinnissa tulee käyttää monipuolisia menetelmiä, jotta opiskelija voi mahdollisimman hyvin osoittaa oman osaamisensa. Kaikenlaisen edistymisen näkyväksi tekeminen on tärkeää, jotta oppijan opiskelumotivaatio säilyy. Koulutuksen alussa arviointi voi olla opettajajohtoista, mutta opiskelijoiden itse- ja vertaisarviointitaitoja pyritään jatkuvasti kehittämään niin, että opettajan rooli arvioinnissa vähenee koulutuksen edetessä. Opettajan on hyvä antaa palautetta opiskelijoille sekä suullisesti että kirjallisesti niin, että opiskelijat ymmärtävät arvioinnin sisällön ja heillä on mahdollisuus esittää siihen liittyviä kysymyksiä. Opettajan ja opiskelijoiden väliset keskustelut edistävät keskinäistä luottamusta ja vahvistavat opiskelijan käsitystä opiskelupolun ja siihen osana kuuluvan arvioinnin henkilökohtaisuudesta. Opettajan on hyödyllistä pyrkiä myös saamaan opiskelijoilta palautetta omasta työstään ja reflektoida sen valossa esimerkiksi opetusmenetelmien toimivuutta ja mielekkyyttä.

Oppimisen arvioinnissa opettajien antamalla ohjaavalla palautteella on suuri merkitys. Arvioinnin keskeisiä piirteitä ovat

- rohkaiseva ja yrittämään kannustava ilmapiiri
- opiskelijoiden osallisuutta edistävä, keskusteleva ja vuorovaikutteinen toimintatapa
- opiskelijan tukeminen oman oppimisprosessinsa ymmärtämisessä sekä opiskelijan edistymisen näkyväksi tekeminen koko oppimisprosessin ajan
- arvioinnin oikeudenmukaisuus ja eettisyys
- arvioinnin monipuolisuus
- arvioinnin avulla saadun tiedon hyödyntäminen opetuksen ja muun toiminnan suunnittelussa.

Oppimisen arviointi tukee oppimista, kun

- arviointitavat ja -sisällöt ovat linjassa opetuksen kanssa
- opettaja ohjaa palautteen avulla opiskelijoita yhdistämään uudet opittavat asiat aikaisemmin opittuun
- opiskelijat voivat osoittaa osaamistaan monipuolisesti ja kielitaitonsa mukaan
- opiskelijat saavat välitöntä, relevanttia, ohjaavaa ja kannustavaa palautetta ja kokevat arvioinnin auttavan oppimistaan

Kaikki opiskelijaa opettavat opettajat ovat sitoutuneet arviointiin ja palautteen antamiseen.

8.2 Oppimisen arviointi koulutuksen päättyessä ja annettavat todistukset

Koulutuksen päättyessä opiskelijan osaaminen arvioidaan suhteessa koulutukselle asetettuihin tavoitteisiin. Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus. Todistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- opiskelijan nimi ja syntymäaika
- koulutuksen järjestäjän/oppilaitoksen nimi
- opiskelijan suorittaman koulutuksen nimi ja kesto ja sen sisältämät opintokokonaisuudet
- kuvaus koulutuksesta, johon opiskelija on osallistunut
- opiskelijan opiskelema viikoittainen/kuukausittainen tuntimäärä tai koulutuksen kokonaistuntimäärä

- todistuksen antamispäivä ja todistuksen antajan allekirjoitus
- tieto siitä, että koulutus on toteutettu noudattaen tätä Opetushallituksen antamaa Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositusta (Opetushallitus 1/011/2017).

Opiskelijan osaaminen koulutuksen päättyessä arvioidaan vähintään seuraavilla kielitaidon osa-alueilla liitteen 1 mukaisesti:

- vuorovaikutustilanteissa toimiminen
- tekstien lukeminen ja tulkitseminen
- tekstien kirjoittaminen ja tuottaminen
- numeeriset taidot

Mikäli opiskelija on koulutuksen aikana saavuttanut joillakin kielitaidon osa-alueilla vähintään taitotason A1.1, todistukseen merkitään myös kyseisten kielitaidon osa-alueiden kohdalle opiskelijan saavuttama kielitaitotaso kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisesti (liite 2). Todistukseen voidaan lisäksi liittää sanallista arviointipalautetta opiskelijan taitojen kehittymisestä. Lisäksi oppilaitoksen tulee toimittaa jatkosuunnitelma, joka sisältää suosituksen opiskelijan seuraavasta koulutuksesta tai muusta palvelusta.

LIITE 1. ARVIOINTITAUUKKO TODISTUSTA VARTEN

VUOROVAIKUTUSTILANTEISSA TOIMIMINEN

- Tunnistaa ja ymmärtää puheesta joitakin suomen kielen sanoja, kysymyksiä ja fraaseja.
  - Osaa ääntää ymmärrettävästi.
  - Osaa tuottaa joitakin suomen kielen sanoja.
  - Osaa jonkin verran arkisessa kanssakäymisessä tarvittavia sanoja.
  - Osaa melko paljon itseä ja lähipiiriä kuvaavia sanoja.
  - Osaa vastata tavallisimpiin kysymyksiin ja käyttää yleisimpiä fraaseja.
  - Osaa paljon arkielämän asiointitilanteissa tarvittavia sanoja.
  - Pystyy seuraamaan yksinkertaista vuoropuhelua.
  - Pystyy osallistumaan yksinkertaiseen vuoropuheluun.
  - Osaa monipuolisesti sanoja ja fraaseja useista aihepiireistä.
- Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason
-

TEKSTIEN LUKEMINEN JA TULKITSEMINEN

- Tunnistaa arjen sujuvuuden kannalta tärkeitä symboleja.
  - Tuntee latinalaisen kirjaimiston.
  - Tunnistaa muutamia tuttuja sanoja.
  - Osaa mekaanisesti lukea tavuja tai lyhyitä sanoja.
  - Osaa ymmärtäen lukea sanoja.
  - Osaa ymmärtäen lukea lauseita tai lyhyitä tekstejä.
- Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason
-

TEKSTIEN KIRJOITTAMINEN JA TUOTTAMINEN

- Osaa kirjoittaa suur- ja pienaakkosia.
  - Ymmärtää äänne- ja kirjainvastaavuutta ja osaa kirjoittaa tavuja.
  - Osaa kirjoittaa sanoja.
  - Osaa kirjoittaa lyhyitä lauseita.
  - Osaa kirjoittaa lyhyitä viestejä, esim. ilmoittaa poissaolosta.
  - Osaa käyttää tietokonetta lyhyiden viestien lähettämiseen.
- Opiskelija saavutti kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisen taitotason
-

NUMEERISET TAIDOT

- ___ Tunnistaa arjen toiminnoissa tärkeitä numeerisia symboleja.
- ___ Osaa lukusanoja ja ymmärtää niiden merkityksen.
- ___ Osaa kertoa itselleen tärkeitä numeerisia ilmauksia, esim. oman osoitteen, henkilötunnuksen ja puhelinnumeron.
- ___ Osaa ilmaista luvuilla määrää ja järjestystä.
- ___ Tunnistaa ja osaa kellonaikoja sekä osaa käyttää tavallisimpia mittavälineitä.
- ___ Osaa yhteen- ja vähennyslaskun perusteet.

Mikäli opiskelija on saavuttanut koulutuksen aikana joillakin kielitaidon osa-alueilla vähintään taitotason A1.1, todistukseen merkitään myös kyseisten kielitaidon osa-alueiden kohdalle opiskelijan saavuttama kielitaitotaso kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaisesti.

LIITE 2. KIELIT AidON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO

Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehukseen.

Taitotaso A1		Suppea viestintä kaikkein tutuimmassa tilanteissa		
	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.1 Kielitaidon alkeiden hallinta	<ul style="list-style-type: none"> Ymmärtää erittäin rajallisen määrän tavallisimpia sanoja ja fraaseja (tervehdyksiä, nimiä, lukuja, kehoituksia) arkisissa yhteyksissä. Ei edes ponnistellen ymmärrä kuin kaikkein alkeellisinta kielilainesta. Tarvitsee erittäin paljon apua: toistoa, kääntämistä, käännöstä. 	<ul style="list-style-type: none"> Osaa vastata häntä koskeviin yksinkertaisiin kysymyksiin lyhyin lausein. Vuorovaikutus on puhekumppanin varassa, ja puhuja turvautuu ehkä äidinkielen tai eleisiin. Puheessa voi olla paljon pitkiä taukoja, toistoja ja katkoksia. Ääntäminen voi aiheuttaa suuria ymmärtämisongelmia. Osaa hyvin suppean perusnaston ja joiakin opeteltuja vakiolauseita. Puhuja ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta hänen halutsemansa harvat kaavamaiset ilmaisut voivat olla melko virheettömiä. 	<ul style="list-style-type: none"> Tuntee kirjainjärjestelmän, mutta ymmärtää tekstistä vain hyvin vähän. Tunnistaa vähäisen määrän tuttuja sanoja ja lyhyitä fraaseja ja osaa yhdistää niitä kuviin. Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennakoitavassa yhteydessä on erittäin rajallinen. 	<ul style="list-style-type: none"> Osaa viestiä välittömiä tarpeita hyvin lyhyin ilmaisuin. Osaa kirjoittaa kielen kirjaimet ja numerot kielen henkilökohtaisesta perustietonsa ja kirjoittaa joiakin tuttuja sanoja ja fraaseja. Osaa joukon erillisiä sanoja ja sanontoja. Ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta kirjoittaa oikein muutamia sanoja ja ilmauksia.
A1.2 Kehittyvä alkeis-kielitaito	<ul style="list-style-type: none"> Ymmärtää rajallisen määrän sanoja, lyhyitä lauseita, kysymyksiä ja kehoituksia, jotka liittyvät henkilökohtaisiin asioihin tai välittömään tilanteeseen. Joutuu ponnistelemaan ymmärtäkkeeseen yksinkertaisiin lausumia ilman selvää tilannevihiä. Tarvitsee paljon apua: puheen hidastamista, toistoa, näyttämistä ja käännöstä. 	<ul style="list-style-type: none"> Osaa viestiä suppeasti joiakin välittömiä tarpeita ja kysyä ja vastata henkilökohtaisia perustietoja käsittelevissä vuoropuheluissa. Tarvitsee usein puhekumppanin apua. Puheessa on taukoja ja muita katkoksia. Ääntäminen voi aiheuttaa usein ymmärtämisongelmia. Osaa hyvin suppean perusnaston, joiakin tilannesidonnaisia ilmaisuja ja peruskieliopin aineksia. Alkeellisessakin vapaassa puheessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä. 	<ul style="list-style-type: none"> Ymmärtää nimiä, kylttejä ja muita hyvin lyhyitä ja yksinkertaisia tekstiteji, jotka liittyvät välittömiin tarpeisiin. Tunnistaa yksinkertaisesta tekstistä yksittäisen tiedon, jos voi lukea tarvittaessa uudelleen. Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennustettavassa yhteydessä on rajallinen. 	<ul style="list-style-type: none"> Osaa viestiä välittömiä tarpeita lyhyin lausein. Osaa kirjoittaa muutamia lauseita ja fraaseja itsestään ja lähipiiristään (esim. vastauksia kysymyksiin tai muistilappujal). Osaa joiakin perus sanoja ja sanontoja ja pystyy kirjoittamaan hyvin yksinkertaisia päälauseita. Ulkoa opetellut fraasit voivat olla oikein kirjoitettuja, mutta alkeellisimmassakin vapaassa tuotoksessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä.

Taitotaso A1 Suppea viestintä kaikkein tuuimmissa tilanteissa					
	Toimiva alkeis-kielitaito	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.3	<p>• Ymmärtää yksinkertaisia lausumia henkilökohtaisia kysymyksiä ja jokapäiväisiä ohjeita, pyyntöjä ja kieltoja) rutiinimaisissa keskusteluissa tilanneyhdyden tukemana.</p> <p>• Pystyy seuraamaan yksinkertaisia, välittömin tilanteisiin tai omaan kokemukseensa liittyviä keskusteluja.</p> <p>• Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja kuullulle kohdennettua yleiskielistä puhetta.</p>	<p>• Osaa kertoa lyhyesti itsestään ja tähiiriistään. Selviytyy kaikkein yksinkertaisimmista vuoropuheluista ja palvelutilanteista. Tarvitsee joskus puhe- kumppanin apua.</p> <p>• Kaikkein tuuimmat jaksot sujuvat, muualla tautot ja katkokset ovat hyvin ilmeisiä.</p> <p>• Ääntäminen voi joskus tuottaa ymmärtämisongelmia.</p> <p>• Osaa rajallisen joukon lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeisintä sanastoa ja perustason lauserakenteita.</p> <p>• Alkeellisessäkin puheessa esiintyy paljon peruskieliloppivirheitä.</p>	<p>• Pystyy lukemaan tuttuja ja joitakin tuntemattomia sanoja. Ymmärtää hyvin lyhyitä viestejä, joissa käsitellään arkielämää ja rutiinitapahtumia tai annetaan yksinkertaisia ohjeita.</p> <p>• Pystyy löytämään tarvitsemansa yksittäisen tiedon lyhyestä tekstistä (postikortit, säätiedotukset).</p> <p>• Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hyvin hidasta.</p>	<p>• Selviytyy kirjoittamalla kaikkien tutuimmissa, helposti ennakoitavissa arkisiin tarpeisiin ja kokemuksiin liittyvissä tilanteissa.</p> <p>• Osaa kirjoittaa yksinkertaisia viestejä yksinkertaisen postikortin, henkilö tiedot, yksinkertainen sanelu).</p> <p>• Osaa kaikkein tavallisimpia sanoja ja ilmauksia, jotka liittyvät omaan elämään tai konkreetteihin tarpeisiin. Osaa kirjoittaa muutamia yksilauseisia virkkeitä.</p> <p>• Alkeellisessäkin vapaassa tuotoksessa esiintyy monentlaisia virheitä.</p>	

Taitotaso A2				
Välittömän sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeet ja lyhyt kerronta				
	Kuulun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A2.1	<p>Peruskielitaidon alkuvaihe</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pystyy ymmärtämään yksinkertaisia puhuttua tai seurattua keskustelua aiheista, jotka ovat hänelle välittömän tärkeitä. • Pystyy ymmärtämään lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien keskustelujen ja viestien lohjeet, kuulutukset ydinsisällön sekä havaitsemaan aihepiiriin vaihdokset tv-uutisissa. • Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää nopeaa ja selkeästi puhuttua yleiskielistä puhuttua, joka usein täytyy lisäksi toistaa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa kuvata lähipiiriään muutamain lyhyin lausein. Selviytyy yksinkertaisista sosiaalisista kohtaamisista ja tavallisimmista palvelutilanteista. Osaa aloittaa ja lopettaa lyhyen vuoropuhelun, mutta kykenee harvoin ylläpitämään pitempää keskustelua. • Tuottaa sujuvasti joitakin tunteja jaksoja, mutta puheessa on paljon hyvin ilmeisiä taukoja ja vääriä aloituksia. • Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on hyvin ilmeistä ja ääntämisvirheitä voi koitua satunnaisia ymmärtämisongelmia. • Osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keisempiä rakenteita (kuten menneen ajan muotoja ja konjunktioita). • Hallitsee kaikkiin yksinkertaisimman kielipiirin alkeellisessa vapaassa puheessa, mutta virheitä esiintyy yhä paljon perusrakenteissakin. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää yksinkertaisia ja kaikkein tavanomaisinta sanastoa sisältäviä tekstejä (yksityiskirjeitä, pikku-uutisia, arkisimpia käyttöohjeita). • Ymmärtää tekstin pääajatuksen ja joitakin yksityiskohtia parin kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa paikantaa ja verrata yksittäisiä tietoja ja pystyy hyvin yksinkertaiseen päätelyyn kontekstin avulla. • Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hidasta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Selviytyy kirjoittamalla kaikkien rutiinomaisimmista arkitilanteista. • Osaa kirjoittaa lyhyitä, yksinkertaisia viestejä (henkilökohdattais kirjeet, lappuset), jotka liittyvät arkisiin tarpeisiin sekä yksinkertaisia, luettelomaisia kuvauksia hyvin tutuista aiheista (todellisista tai kuvitteellisista henkilöistä, tapahtumista, omista ja perheen suunnitelmista). • Osaa käyttää perustarpeisiin liittyvää konkreettista sanastoa ja perusaikamuotoja sekä yksinkertaisin sidossanoin (ja, mutta) liitettviä rinnasteisia lauseita. • Kirjoittaa kaikkein yksinkertaisimmat sanat ja rakenteet melko oikein, mutta tekee tois-tuvasti virheitä perusasioissa (aikamuodot, taivutus) ja tuottaa paljon kompeloitavia ilmaisuja vapaassa tuotoksessa.

Taitotaso A2		Välittömän sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeet ja lyhyt kerronta		
	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A2.2	<p>Kehittyvä peruskielitaito</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää tarpeeksi kyetäkseen tyydyttämään konkreetit tarpeensa. Pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia. • Pystyy yleensä tunnistamaan ympärillään käytävän keskustelun aiheen. Ymmärtää tavallista sanastoa ja hyvin rajallisen joukon idiomeja tuttuja aiheita tai yleistietoa käsittelevässä tilannesidonnaisessa puheessa. • Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää yleispuhekieltä, joka äännetään hitaasti ja selvästi. Toistoa tarvitaan melko usein. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa esittää pienen, luettelomaisen kuvauksen lähipiiristään ja sen jokapäiväisistä puolistia. Pystyy osallistumaan rutiinomaisesti keskusteluihin omista tai itselleen tärkeistä asioista. Voi tarvita apua keskustelussa ja välttää joitakin aihepiirejä. • Puhe on välillä sujuvaa, mutta erilaiset katkokset ovat hyvin ilmeisiä. • Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy. • Osaa kohtalaisen hyvin tavallisen, jokapäiväisen sanaston ja jonkin verran idiomaattisia ilmaisuja. Osaa useita yksinkertaisia ja myös joitakin vaativampia rakenteita. • Laajemmassa vapaassa puheessa esiintyy paljon virheitä perusasioissa (esim. verbien aikamuodoissa) ja ne voivat joskus haitata ymmärrettävyyttä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia muutaman kappaleen pituisista viesteistä jonkin verran vaativissa arkisissa yhteyksissä (mainokset, kirjeet, ruokalistat, aikataulut) sekä faktekkeitä (käyttöohjeet, pikku-uutiset). • Pystyy hankkimaan helposti ennakoitavaa uutta tietoa tutuista aiheista selkeästi jäsenellyistä muutaman kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä niiden kieliäsuusta ja kontekstista. • Tarvitsee usein uudelleen lukeamista ja apuvälineitä tekstikappaleen ymmärtämiseksi. 	<p>Kirjoittaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Selviytyy kirjoittamalla tavallisissa arkitalanteissa. • Osaa kirjoittaa hyvin lyhyen, yksinkertaisen kuvauksen tapahtumista, menneistä toimista ja henkilökohtaisista kokemuksista tai elinympäristönsä arkipäiväisistä puolistista lyhyet kirjeet, muistilaput, hakemukset, puhelinviestit). • Osaa arkisen perussanaston, rakenteet ja tavallisimmat sidoskeinot. • Kirjoittaa yksinkertaiset sanat ja rakenteet oikein, mutta tekee virheitä harvinaisemmissa rakenteissa ja muodoissa ja tuottaa kömpelöitä ilmaisuja.

Taitotaso B1				
	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1.1 Toimiva peruskielitaito	<ul style="list-style-type: none"> Ymmärtää pääajatuksset ja keskeisiä yksityiskohtia puheesta, joka käsittelee koulussa, työssä tai vapaa-aikana säännöllisesti toistuvia teemoja. Tavoittaa radiouutisten, elokuvien, tv-ohjelmien ja selkeiden puhelinviestien pääkohdat. Pystyy seuraamaan yhteiseen keskusteluun tai yleisistoon perustuvaa puhetta. Ymmärtää tavallista sanastoa ja rajallisen joukon idiomeja. Pitemmän viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja selkeämpää yleiskielistä puhetta. Toistoa tarvitaan silloin tällöin. 	<ul style="list-style-type: none"> Osoa kertoa tutuista asioista myös joitakin yksityiskohtia. Selviyty kielialueella tavallisimmista arkitilanteista ja epävirallisista keskusteluista. Osoa viestiä itselleen tärkeistä asioista myös hieinan vaativammassa tilanteissa. Pitkäkestoinen esitys tai käsitteelliset aiheet tuottavat ilmeisiä vaikeuksia. Pitää yllä ymmärrettävää puhetta, vaikka pitemmissä puhejaksoissa esiintyy taukoja ja epäriittä. Ääntäminen on selvästi ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on joskus ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy jonkin verran. Osoa käyttää melko laajaa jokapäiväistä sanastoa ja joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Käyttää useita erilaisia rakenteita. Laajemmassa vapaassa puheessa kieliooppivirheet ovat tavallisia (esim. artikkeliteita ja päätteitä puuttuu), mutta ne häiritsevät harvoin ymmärrettävyyttä. 	<ul style="list-style-type: none"> Osoa kerta toisistaan monenlaisia, muutaman sivun pituisia tekstejä (taulukot, kalenterit, kurssiohjelmat, keittokirjat) tutuista aiheista ja seuraamaan tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta. Pystyy seuraamaan tuttua aiheetä käsittelevän parisivuisen tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia. Arkkikokemuksesta poikkeavien aiheiden ja tekstin yksityiskohtien ymmärtäminen voi olla puutteellista. 	<ul style="list-style-type: none"> Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävän, jonkin verran yksityiskohtaistakin arkittietoa välittävän tekstin tutuista, itseään kiinnostavista todelista tai kuvitelluista aiheista. Osoa kirjoittaa selväpiirteisen sidosteisen tekstin liittäen erilliset ilmaukset peräkkäin jaksoksi (kirjeet, kuvaukset, tarinat, puhelinviestit). Pystyy välittämään tehokkaasti tuttua tietoa tavallisimmassa kirjallisen viestinnän muodoissa. Osoa useimpien tutuista tilanteissa tarvittavien tekstien laadintaan riittävän sanaston ja rakenteet, vaikka teksteissä esiintyy interferenssiä ja ilmeisiä kiertoilmauksia. Rutiinomainen kielijänes ja perusrakenteet ovat jo suhteellisen virheettömiä, mutta jotkut vaativimmat rakenteet ja sana-liitot tuottavat ongelmia.

Taitotasoa B1				
Selvitytynminen arkielämässä				
	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1.2 Sujuva peruskielitaito	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää selväpiirteistä asiatietoa, joka liittyy tuttuihin ja melko yleisiin aiheisiin jonkin verran vaativissa yhteyksissä (epäsuora tiedustelu, työkeskustelut, ennakoitavissa olevat puhelinviestit). • Ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta ja epämuodollisesta keskustelusta. • Ymmärtäminen edellyttää yleiskielitä tai melko tuttua aksenttia sekä satunnaisia toistoja ja uudelleenmuotoiluja. Nopea syntyperäisten välinen keskustelu ja vieraiden aiheiden tuntemattomat yksityiskohdat tuottavat vaikeuksia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa kertoa tavallisia, konkreettisia aiheista kuvaillen, eritellen ja vertaillen ja selostaa myös muita aiheita, kuten elokuvia, kirjoja tai musiikkia. Osaa viestiä varmasti useimmissa tavallisissa tilanteissa. Kielellinen ilmaisu ei ehkä ole kovin tarkkaa. • Osaa ilmaista itseään suhteellisen vaivattomasti. Vaikka taukoja ja katkoksia esiintyy, puhe jatkuu ja viesti välittyy. • Ääntäminen on hyvin ymmärrettävää, vaikka intonaatio ja painotus eivät ole aivan kohdekielen mukaisia. • Osaa käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiomeja. Käyttää myös monenlaisia rakenteita ja mutkikkaitakin lauseita. • Kielioppivirheitä esiintyy jonkin verran, mutta ne häiritsevät harvoin laajempaakaan viestintää. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pystyy lukemaan muutaman kappaleen pituisia tekstejä monenlaisista aiheista (lehtiarikkelit, esitteet, käyttöohjeet, yksinkertainen kaunokirjallisuus) ja selvää myös jonkin verran päättelyä vaativista teksteistä käytännönläheisissä ja itselleen tärkeissä tilanteissa. • Pystyy etsimään ja yhdistämään tietoja useammasta muutaman sivun pituisesta tekstistä suorittaakseen jonkin tehtävän. • Pitkien tekstien jotkin yksityiskohdat ja sävyt saattavat jäädä epäselviksi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa kirjoittaa henkilökohtaisia ja julkisempiakin viestejä, kertoa niissä uutisia ja ilmaista ajatuksiaan tutuista abstrakteista ja kulttuuriaiheista, kuten musiikista tai elokuvista. • Osaa kirjoittaa muutamana kappaleen pituisen jäsentyneen tekstin (muistinpänoja, lyhyitä yhteenvetoja ja selostuksia selväpiirteisen keskustelun tai esityksen pohjalta). • Osaa esittää jonkin verran tuki-tietoa pääajatuksille ja ottaa lukijan huomioon. • Hallitsee melko monenlaiseseen kirjoittamiseen tarvittavaa sanastoa ja lauserakenteita. Osaa ilmaista rinnasteisuutta ja alisteisuutta. • Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävää ja kohtuullisen virheetöntä kieltä, vaikka virheitä esiintyy vaativissa rakenteissa, tekstin jäsentelyssä ja tyylissä ja vaikka äidinkielen tai jonkin muun kielen vaikutus on ilmeinen.

Taitotaso B2				
	Selvityminen säännöllisessä kanssakäymisessä syntyperäisten kanssa	Puhuminen	Luettua ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B2.1	<p>Itsenäisen kielitaidon perustaso</p> <p>Kuullun ymmärtäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää asiallisesti ja kielellisesti kompleksisen puheen pääajatuksen, kun se käsittelee konkreetteja tai abstrakteja aiheita. Pystyy seuraamaan yleisesti kiinnostavaa yksityiskohtaista kerrontaa (uutiset, haastattelut, elokuvat, luennot). • Ymmärtää puheen pääkohdat, puhujan tarkoituksen, asenteita, muodollisuustasetta ja tyyliä. Pystyy seuraamaan laajaa puhetta ja monimutkaista argumentointia, jos puheen kulku on selvästi merkitty erilaisin jäsentimin (sidesanat, rytmitys). Pystyy tiivistämään tai ilmaisemaan kuulemastaan avainkohdat ja tärkeät yksityiskohdat. • Ymmärtää suuren osan ympärillään käytävästä keskustelusta, mutta voi kokea vaikeaksi ymmärtää useamman syntyperäisen välisiä keskustelua, jos nämä eivät mitenkään helpota sanottavaansa. 	<p>Puhuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osaa esittää selkeitä, täsmällisiä kuvauksia monista kokemuksiinsa liittyvistä asioista, kertoo tuntemuksista sekä tuoda esiin tapahtumien ja kokemusten henkilohtaisen merkityksen. Pystyy osallistumaan aktiivisesti useimpiin käytännöllisiin ja sosiaalisiin tilanteisiin sekä melko muodollisiin keskusteluihin. Pystyy säännölliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa vaikuttamatta tahattomasti huvittavalla tai ärsyttävällä. Kielellinen ilmaisu ei aina ole täysin tyylikästä. • Pystyy tuottamaan puhejaksoja melko tasaiseen tahtiin, ja puheessa on vain harvoin pitempiä taukoja. • Ääntäminen ja intonaatio ovat selkeitä ja luontevia. • Osaa käyttää monipuolisesti kielen rakenteita ja laajaa sanastoja mukaan lukien idiomattinen ja käsitteellinen sanasto. Osoittaa kasvavaa taitoa reagoida sopivasti tilanteen asettamiin muutovaihteluihin. • Kieliohin hallinta on melko hyvää, eivätkä satunnaiset virheet yleensä häiritsevät ymmärtävyyttä. 	<p>Luettua ymmärtäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pystyy lukemaan itsenäisesti muutaman sivun pituisia tekstejä (lehtiartikkeleita, novelleja, viihde- ja tietokirjallisuutta, raportteja ja yksityiskohtaisia ohjeita) oman alan tai yleisistä aiheista. Tekstit voivat käsitellä abstrakteja, käsitteellisiä tai ammatillisia aiheita, ja niissä on tosiasioita, asenteita ja mielipiteitä. • Pystyy tunnistamaan kirjoittajan ja tekstin tarkoituksen, paikantamaan useita eri yksityiskohtia pitkistä tekstistä. Pystyy nopeasti tunnistamaan tekstin sisällön ja uusien tietojen käyttöarvon päättääkseen, kannattaako tekstiin tutustua tarkemmin. • Vaikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien idiomit ja kulttuurivaihtaukset. 	<p>Kirjoittaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osaa kirjoittaa selkeitä ja yksityiskohtaisia tekstejä monista itseään kiinnostavista aihepiireistä, tutuista abstrakteista aiheista, rutiiniluonteisista asioista, rutiiniluonteisista avusteista sekä muodollisempia sosiaalisia viestejä (arvostelut, liikekirjeet, ohjeet, hakemukset, yhteenvedot). • Osaa kirjoittaessaan ilmaista tietoja ja näkemyksiä tehokkaasti ja kommentoida muiden näkemyksiä. Osaa yhdistellä tai tiivistää eri lähteistä poimittuja tietoja omaan tekstiin. • Osaa laajan sanaston ja vaativia lauserakenteita sekä kielelliset keinot selkeän, sidosteisen tekstin laatimiseksi. Sävy ja tyylin joustavuus on rajallinen, ja pitkässä esityksessä voi ilmetä hyppäyksiä asiasta toiseen. • Hallitsee melko hyvin oikeinkirjoituksen, kieliohin ja virheiden käytön, eivätkä virheet johda väärinkäsityksiin. Tuotoksessa saattaa näkyä äidinkielen vaikutus. Vaativat rakenteet saattavat aiheuttaa ongelmia.

Taitotaso B2		Selvityminen säännöllisessä kanssakäymisessä syntyperäisten kanssa		
	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B2.2 Toimiva itsenäinen kielitaito	<p>• Ymmärtää elävää tai tallennettua, selkeästi jäsentyntä yleiskielistä puhetta kaikissa sosiaalisen elämän, koulutuksen ja työelämän tilanteissa (myös muodollinen keskustelu ja syntyperäisten välinen vilkas keskustelu).</p> <p>• Pystyy yhdistämään vaativia tehtäviä varten kompleksista ja yksityiskohtaista tietoa kuulemistaan laajoista keskusteluista tai esityksistä. Osa päätellä ääneen lausumattomia asenteita ja sosiokulttuurisia viitteitä sekä arvioida kriittisesti kuulemaansa.</p> <p>• Ymmärtää vieraita puhujia ja kielimuotoja. Huomattava taustamelu, kielellinen huumori ja harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset saattavat yhä tuottaa vaikeuksia.</p>	<p>• Osaa pitää valmistellun esityksen monenlaisista yleisistään aiheista. Pystyy tehokkaaseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa. Osa keskustella ja neuvotella monista asioista, esittää ja kommentoida vaativia ajatuskuluja ja kytkää sanottavansa toisten puhevuoroihin. Osa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla. Esitys voi olla kaavamaisista, ja puhuja turvautuu toisinaan kiertolomauksiin.</p> <p>• Osaa viestiä spontaanisti, usein hyvinkin sujuvasti ja vaivattomasti satunnaisista epäroinneistä huolimatta.</p> <p>• Ääntäminen ja intonaatio ovat hyvin selkeitä ja luontevia.</p> <p>• Hallitsee laajasti kielelliset keinot ilmaista konkreetteja ja käsitteellisiä, tuttuja ja tuntemattomia aiheita varmasti, selkeästi ja tilanteen vaatimaa muodollisuutta noudattaen. Kielelliset syyt rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin.</p> <p>• Kielipiirin hallinta on hyvää. Usein puhuja korjaa virheensä itse, eivätkä virheet haittaa ymmärrettävyyttä.</p>	<p>• Pystyy lukemaan itsenäisesti usean sivun pituisia, eri tarkoituksiin laadittuja kompleksisia tekstejä (päivälehtiä, novelleja, kaunokirjallisuutta). Jotkin näistä voivat olla vain osittain tuttuja tai tuntemattomia, mutta henkilon itsensä kantalta merkityksellisiä.</p> <p>• Pystyy tunnistamaan kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin tarkoituksen. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimutkaisista teksteistä. Ymmärtää riittävästi tiivistääkseen pääkohdat tai ilmaistaakseen toisin sanoin.</p> <p>• Vaikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset.</p>	<p>• Osaa kirjoittaa selkeitä, yksityiskohtaisia, muodollisia ja epämuodollisia tekstejä monimutkaisista todellisista tai kuvitelluista tapahtumista ja kokemuksista enimmäkseen tutuille ja toisinaan tuntemattomille lukijoille. Osa kirjoittaa esseeseen, muodolliseen tai epämuodolliseen selostukseen, muistiinpanoja jatkotehtäviä varten ja yhteenvedoja.</p> <p>• Osa kirjoittaa selkeän ja jäsentyneen tekstin, ilmaista kantansa, kehittää argumentteja systemaattisesti, analysoida, pohtia ja tiivistää tietoa ja ajatuksia.</p> <p>• Kielellinen ilmaisuvarasto ei rajoita havaittavasti kirjoittamista.</p> <p>• Hallitsee hyvin kielipiirin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä harvinaisissa rakenteissa ja idiomatisissa ilmauksissa sekä tyyllisekoissa.</p>

Taitotasot C1-C2 Selvytyminen monissa vaativissa kielenkäyttötilanteissa

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
<p>C1.1 Taitavan kielitaidon perustaso</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää suhteellisen vaivattomasti pitempäänkin puhetta tai esitystä (elokuvia, luentoja, keskusteluja, välttelyjä) erilaisista tutuista ja yleisistä aiheista myös silloin, kun puhe ei ole selkeästi jäsenneltyä ja sisältää idiomattisia ilmauksia ja rekisterinvaihtoksia. • Ymmärtää hyvin erilaisia äänimateriaaleja yksityiskohtaisesti ja puhujien välisiä suhteita ja tarkoituksia tunnistuen. • Vieras aksentti tai hyvin murteellinen puhekieli tuottavat vaikeuksia. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa pitää pitkähkön, valmistellun muodollisenkin esityksen. Pystyy ottamaan aktiivisesti osaa monimutkaisiin käsitteellisiin ja yksityiskohtia sisältäviin tilanteisiin ja johtaa rutiniuonteisia kokouksia ja pienryhmiä. Osaa käyttää kieltä monenlaiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tyyliilajien ja kielimuotojen vaihtelu tuottaa vaikeuksia. • Osaa viestiä sujuvasti, spontaanisti ja lähes vaivattomasti. • Osaa vaihdella intonaatiota ja sijoittaa lausepainot oikein ilmaistakseen kaikkein hienompiakin merkitysvaihteita. • Sanasto ja rakenteisto ovat hyvin laajat ja rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin. Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla. • Kielioipin hallinta on hyvää. Satunnaiset virheet eivät hankaloita ymmärtämistä, ja puhuja osaa korjata ne itse. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää yksityiskohtaisesti pitkäköjiä, kompleksisia tekstejä eri aloilta. • Pystyy vaihtelevaan lukutapaansa tarpeen mukaan. Osaa lukea kriittisesti ja tyyllisiä vivahteita arvioiden sekä tunnistaa kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin piilomerkityksiä. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimutkaisista teksteistä, tiivistämään ne ja tekemään niistä vaativia johtopäätöksiä. • Vaativimmat yksityiskohdat ja idiomattiset tekstikohdat saattavat vaatia useamman lukukerran tai apuvälineiden käyttöä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pystyy kirjoittamaan selkeitä, hyvin jäsentyneitä tekstejä monimutkaisista aiheista, ilmaisemaan itseään täsmällisesti ja ottamaan huomioon vastaanottajan. Osaa kirjoittaa todellisista ja kuvitteellisista aiheista varmalla, persoonallisella tyyllillä käyttäen kieltä joustavasti ja monitasoisesti. Pystyy kirjoittamaan selkeitä ja laajoja selostuksia vaativistakin aiheista. • Osoittaa, että hallitsee monia keinoja tekstin jäsentämiseksi ja sidosteisuuden edistämiseksi. • Kielellinen ilmaisuvarasto on hyvin laaja. Hallitsee hyvin idiomattiset ilmaukset ja tavalliset sanonnat. • Hallitsee erittäin hyvin kieliopin, sanaston ja tekstin jäsenyyksen. Virheitä voi esiintyä satunnaisesti idiomattisissa ilmauksissa sekä tyylliselkoissa.

Painettu
ISBN 978-952-13-6468-6
ISSN 1798-887X

Verkkójulkaisu
ISBN 978-952-13-6469-3
ISSN 1798-8888

Tämä vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuositus on tarkoitettu tukemaan koulutuksen järjestäjän lukutaito-opetuksen tavoitteiden asettamista, sisältöjen valintaa sekä opiskelijoiden oppimisen arviointia. Suosituksessa kuvataan myös koulutuksen järjestämisen lähtökohtia, opiskelijan lähtötason arviointia, koulutuksen toteuttamista sekä opiskelijan tukemista ja ohjausta. Suositus on laadittu yhdessä vapaan sivistystyön koulutusorganisaatioiden ja kutsuttujen asiantuntijoiden kanssa. Opetushallitus suositaa, että koulutuksen ylläpitäjät laativat oman opetussuunnitelman tämän suosituksen pohjalta.

Opetussuunnitelmasuositus tulee voimaan 1.1.2018. Suositusta voidaan hyödyntää myös muussa vastaavassa lukutaitokoulutuksessa, jos sitä varten ei ole omia opetussuunnitelman perusteita. Suosituksen liitteinä ovat arviointitaulukko todistusta varten sekä kielitaidon tasojen kuvausasteikko.